ISSN 1303-5290

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Ataturk Institute of Modern Turkish History

ATATÜRK YOLU

JOURNAL OF ATATÜRK YOLU

dergisi

Yıl | Yayın Yılı 2020 Sayı | Number 67

ISSN 1303-5290

ATATÜRK YOLU DERGİSİ

JOURNAL OF ATATÜRK YOLU

Ankara Üniversitesi
Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü

Ankara University
Institute of Turkish Revolution History

Güz / Autumn 2020 **Sayı / Issue: 67**

TEKNİK SEKRETER/TECHNICAL SECRETARY:
Sevinç AKTAŞ
Yönetim Yeri/ Place of Administration: Ankara Üniversitesi
Yazışma Adresi/ Correspondence Address: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Gümüşdere Yerleşkesi, Gümüşdere Mah. Yavuz Sultan Selim Bulvarı No: 8/6 Keçiören Ankara

ATATÜRK YOLU (ISSN 1303-5290)

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nce yılda iki kez yayınlanan hakemli bir dergidir. Yaygın süreli bir yayındır.
The Journal of Atatürk Yolu is a peer-reviewed and scholarly periodical, published biannually by the Institute of Turkish Revolution History, Ankara University.

Dergi, TUBİTAK ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı, ASOS (Akademia Sosyal Bilimler İndeksi) ve EBSCO tarafından taranmaktadır. Dergiye gönderilen yazı ve fotoğraflar iade edilmez. Bu dergide yayınlanan yazılardaki bilimsel içerik ve fikirler yazarlara aittir.
The journal is indexed by TÜBİTAK ULAKBİM, ASOS and EBSCO. The manuscripts and pictures sent to the journal can not be given back. The scientific content and ideas within an article belong to its author.

İncitaşı Sokak No:10 06510
Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 25.12.2020

ATATÜRK YOLU DERGİSİ / JOURNAL OF ATATÜRK YOLU

GÜZ/AUTUMN 2020 **SAYI/ISSUE: 67**

SAHİBİ ve GENEL YAYIN YÖNETMENİ/ OWNER AND EXECUTIVE EDITOR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü/ Responsible Redactor in Chief:

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü adına

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN

EDİTÖR/EDITOR

Dr. Öğr. Üyesi Sedef BULUT (Ankara Üniversitesi)

EDİTÖR YARDIMCISI/CO-EDITOR

Dr. Çiğdem KILIÇOĞLU CİHANGİR (Ankara Üniversitesi)

YAYIN KURULU/EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Mesut ÇAPA (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Hakan UZUN (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Necdet AYSAL (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet Şamil GÜRER (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Çağla Derya TAĞMAT (Ankara Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Sedef BULUT (Ankara Üniversitesi)

DANIŞMA KURULU/ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Tülay ALİM BARAN (Yeditepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Recep BOZTEMUR (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Fevzi DEMİR (Mersin Üniversitesi)
Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. George GAWRYCH (Baylor Üniversitesi, ABD)
Prof. Dr. İhsan GÜNEŞ (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Neşe ÖZDEN (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Musa QASIMLI (Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan)
Prof. Dr. Mustafa YILMAZ (Hacettepe Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Roza ABDYKULOVA (Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan)

BU SAYININ HAKEMLERİ/REFEREES OF THIS ISSUE

Prof. Dr. Semih AKTEKİN	(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet ALTINTAŞ	(Afyon Kocatepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Metin AYIŞIĞI	(Beykent Üniversitesi)
Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU	(Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Mesut ÇAPA	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Mevlüt ÇELEBİ	(Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Zeki ÇEVİK	(Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Rahmi ÇİÇEK	(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Şerafettin Can ERDEM	(Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Nejla GÜNAY	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmail GÜVEN	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Necdet HAYTA	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Ulvi KESER	(Girne Amerikan Üniversitesi, KKTC)
Prof. Dr. Zafer KOYLU	(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Neşe ÖZDEN	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU	(Kütahya Dumlupınar Üniversitesi)
Prof. Dr. Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ	(Kütahya Dumlupınar Üniversitesi)
Prof. Dr. Sadık SARISAMAN	(Afyon Kocatepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Serdar SARISIR	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Haluk SELVİ	(Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayten SEZER ARIĞ	(Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Enis ŞAHİN	(Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Serap TAŞDEMİR	(Amasya Üniversitesi)
Prof. Dr. Hakan UZUN	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal YAKUT	(Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Behçet Kemal YEŞİLBURSA	(Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Serhat YILMAZ	(Kastamonu Üniversitesi)
Doç. Dr. Ümüt AKAGÜNDÜZ	(Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi)
Doç. Dr. Efdal AS	(Milli Savunma Üniversitesi)
Doç. Dr. Figen ATABEY	(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)
Doç. Dr. Resul BABAOĞLU	(Siirt Üniversitesi)
Doç. Dr. İbrahim BOZKURT	(Mersin Üniversitesi)
Doç. Dr. Fevzi ÇAKMAK	(Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Sabit DOKUYAN	(Düzce Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet Emin ELMACI	(Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ufuk ERDEM	(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Doç. Dr. İsmail EYYUPOĞLU	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Şarika GEDİKLİ BERBER	(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Doç. Dr. Alev GÖZCÜ	(Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Şevki KIRALP	(Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC)
Doç. Dr. Feyza KURNAZ ŞAHİN	(Afyon Kocatepe Üniversitesi)
Doç. Dr. Barış METİN	(Uşak Üniversitesi)
Doç. Dr. Esra ÖZSÜER	(İstanbul Üniversitesi)
Doç. Dr. Volkan PAYASLI	(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)
Doç. Dr. Çağla Derya TAĞMAT	(Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Esma TORUN ÇELİK	(Kocaeli Üniversitesi)
Doç. Dr. Fatih TUĞLUOĞLU	(Aksaray Üniversitesi)
Doç. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA	(Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. İdris YÜCEL	(Hacettepe Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz ÖZGÜLDÜR	(TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya TÜRKMEN	(İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
Dr. Yunus KOBAL	(Hacettepe Üniversitesi)

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü

ATATÜRK YOLU DERGİSİ

Ankara University Institute of Turkish Revolution History

JOURNAL OF ATATÜRK YOLU

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Makaleler / Articles

Osman AKANDERE; Enver Paşa'nın Avrupa Cephelerine Türk Birliklerini Gönderme Kararına Alman Komutanlarının Yaklaşımları
Attitudes of German Commanders Concerning the Decision of Enver Pasha About Sending Turkish Troops to European Fronts..... 1

Erol AKCAN; Enver Paşa'nın Londra Ziyareti (1910)
Enver Pasha's Visit to London (1910)..... 25

Necdet AYSAL; Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin Sosyal ve Kültürel Çalışmalarına Bir Örnek: Osmanlı Denizcilik Yurdu
An Example of the Social and Cultural Studies of the Ottoman Navy Society: Ottoman Shipping Dormitory 41

Mesut ÇAPA; Devlet Merkezinin İnşa Sürecinde Ankara Şehreminliği ve Şehreminleri (1924-1930)
Ankara Şehreminliği (Municipality) and Şehremins (Mayors) During the Construction Process of the State Center (1924-1930) 75

Umut DERE; Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Eski Başkentte Yeni Rejimin İlk Sembolü: Sarayburnu Atatürk Heykeli
The First Symbol of the New Regime in the Old Capital in the First Years of the Republic: The Statue of Ataturk in Sarayburnu 117

Mehmet Akif ERDOĞRU; Azerbaycanlı Türkçü ve Eğitimci Efendizade Mehmet Şerif'in Not Defteri ve Azerbaycan Hükümetini Kuranlar ile İlgili Görüşleri
Azerbaijani Turkist and Pedagogue Efendizade Mehmet Şerif's Notebook and His Political Opinions About the Azerbaijan Republic of 1918 143

Temuçin Faik ERTAN - Merve Cemile SÖNMEZ; İtalya Kralı III. Vittorio Emanuele ve Ailesinin Rodos Ziyareti ve Yankıları
King of Italy III. Vittorio Emanuele and His Family's Visit to Rhodes and Its Reflections 195

Ayşe ERYAMAN; Darbe Girişimleri Esnasında Kitle İletişim Araçlarının Rolüne Bir Örnek: Talat Aydemir Olayı ve Radyo
An Example of the Role of Mass Media During Coup Attempt: Talat Aydemir Incident and Radio 215

Salim GÖKÇEN; İki Darbe Arası Türk Demokrasisi (1961-1980)
Turkish Democracy Between Two Military Coups (1961-1980) 241

Ahmet GÜLEN; Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün İlk Yurt Gezisi ve Yankıları
President İsmet İnönü's First Nationwide Trip and Its Echoes 265

Ramazan Erhan GÜLLÜ; Mondros Mütarekesi Sonrası İstanbul'a Dair Rum/Yunan Taleplerine Türk Kamuoyunun Tepkisi
The Reaction of the Turkish Public Opinion on the Rum/Greek Requests Regarding Istanbul After the Mudros Armistice 289

Necdet HAYTA - Özlem YILDIRIM; Demokrat Parti İktidarının İlk Dönemi ve Refik Koraltan (1950-1954)
The First Period of Democrat Party Power and Refik Koraltan (1950-1954)... 323

Bilge KARBİ; İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Milli İktisat Siyaseti Ekseninde Almanya'nın Osmanlı Nüfuz Politikası
The Influence Policy of Germany to Ottoman Empire on the Scope of National Economy Policy of the Committee of Union and Progress 347

Olcay ÖZKAYA DUMAN; Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yüzüncü Yılında Tek ve Çok Partili Dönemde Kadın Temsiliyetinin Karşılaştırmalı Analizi (1935-1960)
On Turkish Grand National Assembly's Centenary; Comparative Analysis of Women's Representation in the Single and Multi-Party Period (1935-1960) 369

Sadık SARISAMAN; Trabzon'un İlk Kadın Milletvekili Seniha Hızal'ın TBMM'deki Faaliyetleri
Activities of the First Woman Deputy of Trabzon Seniha Hızal in the Grand National Assembly of Turkey 403

Bige SÜKAN; Atatürk Döneminde Türkiye'de Laikliğin Gelişimine İlişkin Fransız Değerlendirmeleri
French Evaluations on the Development of Laicism in Turkey During Atatürk's Period 429

İhsan TAYHANİ; Mustafa Kemal Atatürk'ün Ekonomide Tam Bağımsızlık Anlayışı ve Üretim Heyecanı
Mustafa Kemal Atatürk's Concept of Full Independence in Economy and Production Enthusiasm 469

Elif TÜRKİSLAMOĞLU; 1960'lı Yıllar Türk Düşünce Hayatında Kurtuluş Savaşı'nın Anti-Emperyalist Niteliğine İlişkin Tartışmalar
The Disputes in Turkish Thought in 1960s Concerning the Anti-Imperialist Characteristic of the War of Liberty 507

Sayim TÜRKMAN; Birinci Dünya Savaşı'nda Sarıkamış Muharebeleri (22 Aralık 1914 – 10 Ocak 1915)
Sarıkamış Battles in the First World War (December 22, 1914 - January 10, 1915) 533

Eleştiriye Cevap / Response to Critique

Ali Ulvi ÖZDEMİR; Erol Akcan'ın Reddiyesine Reddiye 575

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi
Sayı: 67, Güz 2020, s.41-74
Makalenin geliş ve kabul tarihleri: 03.05.2020 - 23.09.2020 (*Araştırma Makalesi*)

OSMANLI DONANMA CEMİYETİ'NİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALARINA BİR ÖRNEK: OSMANLI DENİZCİLİK YURDU

Necdet AYSAL*

ÖZ

20. yüzyılın başlarında Balkanlardaki ayrılıkçı isyanlar ve Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki topraklarının İngiltere ve Fransa arasında paylaşılması, Osmanlı toplumunda endişe ve hayal kırıklığına yol açmıştır. Bu olumsuz tabloyu ortadan kaldırabilmek için ordu ve donanmanın bir an önce güçlendirilmesi gerekiyordu. Ancak devletin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar dikkate alındığında, bu düşüncenin topyekûn bir seferberlikle mümkün olabileceği kamuoyunda tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar İstanbul'da Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin kuruluş sürecini hızlandıracaktır. Vatanı koruma ve kötü gidişatı durdurabilmek için bir araya gelen gönüllü vatanseverler tarafından kurulan Cemiyet, Osmanlı donanmasının güçlendirilmesi için çalışmalara başlamıştır. Cemiyet, yurt içi ve dışında örgütlenme çalışmalarına hız vermiş ve yapmış olduğu faaliyetlerle kısa süre içerisinde adını geniş kitlelere duyurmuştur. Cemiyetin başlıca gelir kaynaklarından olan aynî ve nakdi yardımlar, hazırlanan Usûl-i Cibâyet Talimatnamesi çerçevesinde toplanmıştır. Geniş halk kitlesinin desteğini alan Cemiyet, kısa süre içerisinde pek çok savaş gemisinin satın alınmasında aktif rol oynamıştır. Cemiyetin bağış elde etmek amacıyla yapmış olduğu sosyal ve kültürel etkinlikler arasında tiyatro, sinema, konser, spor, kitap, mecmua ve risale basımları yer almaktadır. Bu kültürel etkinliklere toplumun çok büyük bir kesiminin maddi ve manevi destek vermesi, halkın devleti kurtarmaya yönelik samimi çabası olarak değerlendirilebilir. Türk sporuna da büyük katkılar sağlayan Cemiyet, gençleri denizcilik ve deniz sporlarına özendirmek amacıyla "Denizcilik Yurdu" adıyla bir derneğin temellerini atmıştır. Bu çalışmada

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, aysal@ankara.edu.tr, (ORCID: 0000-0001-9574-6208).

Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin sosyal-kültürel çalışmaları ve Denizcilik Yurdu'nun faaliyetleri, TİTE Arşiv belgeleri çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *II. Meşrutiyet, Deniz Sporları, Denizcilik Yurdu, Donanma Cemiyeti, Usul-i Cibâyet Talimatnamesi.*

AN EXAMPLE OF THE SOCIAL AND CULTURAL STUDIES OF THE OTTOMAN NAVY SOCIETY: OTTOMAN SHIPPING DORMITORY

ABSTRACT

The discriminative riots in the Balkans in the early 20th century and conquer of the Ottoman Empire's lands in North Africa by England and France caused anxiety and disappointment in the Ottoman society. In order to eliminate this situation, the army and the navy had to be strengthened as soon as possible. However, under the given circumstances, the economic problems of the state, it has begun to be discussed in the public that this idea can be possible with a total mobilization. These discussions will have speed up the process of establishment of the Ottoman Naval Society in Istanbul. Established by volunteer patriots who came together to protect the homeland, the community started to work on strengthening the Ottoman Navy. The Association had seriously worked on organizing activities at home and abroad and has announced its name to wide audiences in a short time. In valuables and cash aids, which are among the main sources of income of the society, were collected within the context of the Usul-i Cibâyet Constitution. Having the support of wide audiences, Cemiyet played an active role in the purchase of many battleships in a short time. Among the social and cultural activities that the society organized to obtain donations are theaters, dramas, concerts, sports, books, magazines and publications. The fact that a large part of the society provides financial and moral support to these cultural events can be considered as the sincere effort of the people to save the Empire. The Society, which also made great contributions to Turkish sports, laid the foundations of an association called "Maritime Dormitory" in order to encourage young people to maritime and sea sports. In this study, the social-cultural studies of the Ottoman Naval Society and the activities of the Maritime Dormitory were evaluated within context of the TITE Archive documents.

Keywords: *II. Constitutional Era, Maritime Dormitory, Maritime Sports, Naval Society, Procedural Regulations.*

Giriş

II. Meşrutiyet döneminde 16 Ağustos 1909'da yürürlüğe giren Cemiyetler Kanunu, toplumsal yaşamda büyük bir canlılığı beraberinde

getirmiştir.[1] Bu kanun, dönem içerisinde kurulan ve kurulacak olan pek çok cemiyete hukuki bir temel teşkil edecektir. Meslekî, sosyal, kültürel, eğitim gibi çok çeşitli alanlarda kurulan bu cemiyetler, birer gönüllü yardım kuruluşu olarak faaliyet göstermiştir.[2] Ayrıca, bilinçli ve eğitimli bir nesil, bu nesillerin kurduğu aydın bir toplum oluşturma ideali ile çalışmalarını sürdüren cemiyetler, konferanslar vererek, eğitici toplantılar düzenleyerek toplumun her kesimine ulaşmayı amaç edinmişlerdir. Eğitim, ülkenin kurtarılması ve toplumun iyileştirilmesinde önemli bir araç olarak görülmüştür. Dönemin eğitim bilimcileri fedakâr, değer sahibi, vatanını seven ve görevlerini bilen vatansever gençlerin yetiştirilmesini, eğitimin en önemli misyonu olarak görmüşlerdir.[3]

Eğitim hizmetlerinin ülke geneline ulaştırılarak yaygınlaştırılması maksadıyla İstanbul başta olmak üzere Anadolu'da kurulan dernekler arasında Mekteb-i Hukuk Mezunları Cemiyeti (1910), Osmanlı Fakir Çocuklarına Yardım Cemiyeti (1910), Terakki ve Maarif Cemiyeti (1912), Osmanlı Maarif Cemiyeti (1913), Köylü Bilgi Cemiyeti (1914), Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti (1915) vs. gösterilebilir.[4] Bu dernekler, geniş toplum kesimlerinin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesiyle yaşanılan sıkıntıların ortadan kalkabileceği düşüncesinden hareketle yardımlaşma ve dayanışma çabalarına hız vermişlerdir. Bu süreçte temel sorun devletin çöküşüne çareler aramaktır. Belli düşünce akımları çevresinde toplanan bu dernekler, ülkedeki siyasî gelişmelere karşı tavır almış ve olayları yorumlamak, açıklamak, yönlendirmek istemişlerdir.

---

1 Zehra Arslan, "1909 Tarihli Cemiyetler Kanunu Üzerinde Meclis-i Mebusan'da Yapılan Müzakereler ve Cemiyetlerin Yapılanmasında İttihat ve Terakki Örneği", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 3, Sayı 11, (İlkbahar 2010), s. 60-62; Zafer Toprak, "1909 Cemiyetler Kanunu", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 207.

2 Aybala Lale; Melek Kaymaz Mert, "Türk Sivil Toplumunun Tarihi Gelişimi: Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e Mukayeseli Bir Analiz (1839-1950)", **International Social Sciences Studies Journal**, Cilt 5, Sayı 49, (Kasım 2019), s. 6390-6399; Uluğ İğdemir, **Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 2009, s. 10-16.

3 Nurhayat Çelebi, Hatice Tezer Asan, Engin Asan, "Meşrutiyet Dönemi'nde Asker-Vatandaş Yetiştirme Anlayışı Çerçevesinde Paramiliter Gençlik Örgütleri", **Journal of History Culture and Art Research**, Cilt 7, Sayı 2, (2018), s. 502-514; Lale; Kaymaz Mert, **a.g.m.**, s. 6393.

4 Mustafa Gündüz, "II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet Dönemi, Eğitim ve Öğrenci Dernekleri (I)", **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Cilt 5, Sayı 2, (İlkbahar 2010), s. 1094; Levent Eraslan; Umut C. Karadoğan, "Osmanlı Devleti'nin Modernleşme Sürecinde Eğitim Temalı İlk Gençlik Örgütlenmeleri", **Gençlik Araştırmaları Dergisi**, Yıl 1, Cilt 1, Sayı 1, (2013), s. 49-50.

Dönem içerisinde İstanbul'da Osmanlı donanmasına maddi destek sağlamak amacıyla kurulan cemiyetlerden birisi de Osmanlı Donanma Cemiyeti'dir. Trablusgarp, Bingazi dışındaki Kuzey Afrika topraklarının İngiltere ve Fransa arasında paylaşıldığı ve Balkanlardaki silahlanma yarışının hızlandığı günlerde Akdeniz, Ege ve Karadeniz'de bozulan dengelerin yeniden kurulabilmesi için Osmanlı donanmasının güçlendirilmesi gerekiyordu. Yeni zırhlı alımı ve yenileşmenin devam ettiği günlerde çıkan 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı, Osmanlı donanmasında hayal kırıklığı yaşatmıştı. Yunanlılara gözdağı vermek üzere 18 Mart 1897 tarihinde gemilerin Çanakkale'ye intikalinde yaşanan olumsuzluklar moralleri oldukça bozmuştu. Halkın ve yabancı devlet temsilcilerinin gözleri önünde bazı gemiler Haliç'te arızalanmış, kazanları patlamış ve bazıları rotalarından çıkarak karaya oturmuştu. O günlerde donanmayı teftiş etmek üzere Çanakkale'ye davet edilen Alman heyetinin hazırladığı rapor, donanmanın perişan durumunu gözler önüne sermektedir.[5] Bu tarihten sonra yapılan yenileşme çalışmaları, ekonomik sıkıntı ve büyük bütçe açıkları nedeniyle başarısız olmuştur. Devletin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar ve Balkan devletlerinin saldırgan emelleri göz önüne alındığında, bu modernize çalışmalarının ancak milli bir seferberlikle mümkün olabileceği kamuoyunda tartışılmaya başlamıştır. Kuvvetli bir donanma oluşturabilmek için birçok liva ve sancakta "*Donanma hayattır*" sloganıyla ayni ve nakdi yardım toplama kampanyaları başlatılmıştır.[6] Bu kampanyalara başlangıçta Tanin gazetesi aracılık etmiş ve yardım gönderenlerin isimlerini gazetede yayınlayarak, kampanyanın geniş halk kitlelerine ulaştırılmasına öncülük etmiştir.[7]

Osmanlı donanmasına yardım kampanyalarının devam ettiği günlerde İstanbul'da Belediye Dairesi'nin Sağlık Heyeti'nde görevli Doktor Hafız İbrahim, Dr. Petraki Papadapulo, İsmail Hakkı ve Baş Mühendis Haşim Beyler, 10 Temmuz 1909'da bir araya gelmişler, donanmanın durumu ve başlatılan yardım kampanyaları hakkında görüşmüşlerdir. İstanbul'da başlatılan bu yardım faaliyetlerinin bir teşkilat çatısı altında, tüm yurtta ulusal bir kampanyaya dönüştürülmesiyle başarıya ulaşacağı fikrinde mutabık

---

5 Nurşen Gök, **Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 9-11; Selahattin Özçelik, **Donanma Cemiyeti**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1987, s. 11; **Türk Silahlı Kuvvetleri Osmanlı Devri 1911-1912 Osmanlı-İtalyan Harbi, Deniz Harekâtı,** Cilt III, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980, s. 3.

6 Gök, **a.g.e.**, s. 13-14.

7 **Tanin Gazetesi,** 5 Teşrin-i Sânî 1325 (18 Kasım 1909), s. 1-3.

kalmışlardır.[8] Doktor Papadapulo'ya göre, Osmanlı tebaasının yardımseverliğine güvenilerek, yaklaşık otuz milyon Osmanlı tebaasından toplanacak olan yardımlarla birçok gemi satın alınabilecekti. Ayrıca sadece on milyon Osmanlı vatandaşından ayda bir kuruş alınsa dahi bunun toplamda on milyon kuruş edeceği ve bu miktarın bir yılda 1.200.000 liraya ulaşabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda yılda bir dretnot ya da iki adet birinci sınıf kruvazör satın alınabilecekti. Böylece on yıl içerisinde hükümetin de onayını alarak dünyanın önde gelen donanma güçleri arasında yer alınabilecekti.[9] Bu görüşme, Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin kuruluşu yolunda atılan ilk adımdır.

Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti

Donanma Cemiyeti'nin kuruluş hazırlıklarının devam ettiği günlerde, Doktor Hafız İbrahim Bey ve arkadaşları, tecrübelerine güvendikleri Ayan Meclisi Başkanı Mehmet Said Paşa'ya müracaat ederek yardım istemişler ve kurulacak olan cemiyetin fahri başkanlığını teklif etmişlerdir. Bunun yanı sıra dönemin Tercüman-ı Hakikat gazetesi imtiyaz sahibi Nüzhet ve başyazar Hüseyin Kazım Beyler ile bağlantıya geçilmiştir. Cemiyetin kuruluş amacının geniş halk kitlelerine kısa sürede duyurulması işini adı geçen gazete bizzat üstlenmiştir.[10] Böyle bir ortamda 19 Temmuz 1909'da İstanbul'da bazı gönüllü kişilerin bir araya gelmesiyle kurulan "*Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti*",[11] birkaç gün sonra yürürlüğe girecek olan Cemiyetler Kanunu ile yasal bir statüye kavuşmuştur.

Cemiyetin 20 Temmuz 1909'da yapılan ikinci toplantısında İdare Heyeti Başkanlığı'na Tüccar Yağcı-zade Şefik Bey ve Başkan yardımcılığına ise Tuğamiral Rasim Paşa ile Avukat Kadri Bey seçilmiştir. Yardımların nasıl ve ne şekilde kabul edileceği konularının ele alındığı toplantıda, aynı zamanda

---

[8] Necdet Aysal, "Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 5, Sayı 50, (2017), s. 4. Adı geçen toplantı için bkz., **Donanma Mecmuası**, C. 1, (Mart 1910), s. 4-13.

[9] Gök, **a.g.e.**, s. 15-16.

[10] Özçelik, **a.g.e.**, s. 8-9.

[11] Özçelik, **a.g.e.**, s. 11; Ayten Can Tunalı, "Aydın Vilayetinde Donanma Cemiyeti'ne Yapılan Yardımlarla İlgili Bir Belge", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt 25, Sayı 39 (2006), s. 162-163; Sedef Bulut, "Donanma-yı Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesi'nin Çalışmaları", **Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri**, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli, 2016, s. 959-967; Gültekin Yıldız, **Dünya Savaş Tarihi, Osmanlı Askeri Tarihi, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri (1792-1918)**, (Ed.), Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 154.

yönetim kurulu üye seçimleri de yapılmıştır.[12] Cemiyet nizamnamesini hazırlama görevi yönetim kuruluna verilmiş,[13] kurulun hazırladığı ana nizamname ve bağışların toplanma usulüne dair yönetmelik tasarısı, "*Usûl-ü Cibâyet Talimatnâmesi*" 2 Ağustos 1909'da Cemiyet Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir.[14] 11 maddeden oluşan talimatnamede aynî ve nakdî bağışların toplanmasında dikkat edilecek hususlara ayrıntılı bir şekilde yer verilmektedir:[15]

> "Madde-1. Cemiyetin teşkilât-ı idâresi, iânet ve taahhüdâtın tahsil ve cibâyeti içün sûret-i teselsül nizâmnâmenin yirmibeşinci maddesi mûcibincedir. Her nahiye ve kâzalarda teşekkül eden şu'belerin idârelerinde bulunan mahallât ve karyelerin hey'et-i ihtiyâriyesi toplanarak taahhüd ve iânât da bulunanların isim, şöhret, mahall-i ikâmetlerini ve iânât ile taahhüd edilen meblâğın mikdarını ve tarihini isimleri hizasına sıra numrosu yazmak şartıyla gönderilecek numuneleri veçhile iki kıt'a defter tanzim edeceklerdir. Mezkûr defterler her ay nihâyetinde alt taraflarına iâne ve taahhüdlerin yekûnu yazıldıkdan ve tarih konulub hey'et-i ihtiyâriye tarafından mühürlendikten sonra toplanan paralar ile beraber emniyetli iki zât vasıtâsıyla nahiye veyâ kazâ şu'belerine gönderilecektir. Nahiye şu'beleri de köylerden gelen defterlerini yekûn-u umumisini tedkîk ederek karyesinin veyâ mahallesinin ismi ve hangi ay iânât ve taahhüdâtı olduğuna daîr kendilerinin esâmisi defterlerine lâzım gelen izâhâtı verdikden sonra vürûd eden paraların mikdârına göre köy veya mahalle defterlerinin zîrine "… şu ayın taksidi olarak şu kadar guruş, felân köyden alınmışdır" deyû bir şerh virûb şu'be rüesâ ve â'zâsı tarafından mühürleneceği gibi mezkûr defterlerle beraber ashâbına dağıtılmak üzere numûnelerine muvafık olan makbuzlar getirenlere topdan verilecekdir. Kazâ şuebâtı, nahiye ve mahalle şu'belerinden vürûd eden defterlerî aynı suretle tedkîk ve kendi esâmisi defterlerine kayd ettikden sonra nâhiye defterlerini mühürleyüb makbuzlarını verecek ve müterâkim mebâliği livasına irsâl edecektir. Livâlar aynı usûl dairesinde merkez-i vilâyete; merâkiz-i vilâyât da yekûn-ı umûmîyi bâ-defter merkez-i umûmîye gönderecektir.

---

[12] Yönetim Kurulu üyeliğine Tüccardan Mehmet Abut, Bahriye Mir-livası Rasim Paşa, Tabip Dr. Fuat Süreyya Paşa, Avukat Kadri, Belediye Azası Selahattin, Belediye Dairesi üyesi Faiz, Tercümanı Hakikat gazetesi sahibi Nüzhet, Başyazarı Hüseyin Kazım, Piyade Üsteğmen Ziya ve dört kurucu Dr. Hafiz İbrahim, Dr. İsmail Hakkı, Dr. Petraki Papadapulo ve Mühendis Haşim seçilmişlerdir. Bkz., Özçelik, **a.g.e.**, s. 10-11; Aysal, **a.g.m**., s. 8-9.

[13] Özçelik, **a.g.e.**, s. 9-10.

[14] **Donanma Mecmuası**, s. 492.

[15] **TİTE Arşivi**, K. 231, G. 4, B. 4-001; **TİTE Arşivi**, K. 231, G. 4, B. 4-1001.

Madde-2. Şu'belerin her aya aîd hesâbâtı mâ-fevkî olan merkezde tedkîk edilecek ve gönderdiği para edâ senedi vererek aldığı makbûzlardan eksik çıkan şu'beler mâfevk merkeze karşı kanunen mes'ûl ve eksik çıkan parayı tazmine mecbur olacaklardır.

Madde-3. Köy veya mahalle defterlerine ismini ve ayda ne kadar vereceğini yazdıranlardan taksidini vermeyen veya noksan veren olursa hey'et-i îhtiyâriye mülâhazât hânesine sebebini yazacak ve nahiye şu'besi de bu özrün makbul olub olmadığına daîr bir karar verecekdir.

Madde-4. Şu'belerde iki türlü defter tutulacakdır: Birincisi numûnesine muvafık olmak üzere köylerde tutulacak müfredât defterleridir ki buna karye ve mahalle ahâlisini ismiyle ayda ne kadar verecekleri yazılacaktır. İkinci merkez şu'belerinde tutulacak esâs defterleridir ki buna ufak şu'belerden gelen paraların yekûnu, tarihi, nereden geldiği ve dağıtılan makbuz senedlerinin yekûnu yazılacakdır. Bu defterlerin merkez-i umûmî şehriye cedveline esâs olacaktır. Şu'belerin hesâbâtı tedkîk olunurken mafevk şu'belere karşı bu defterler ile berâet edeceklerdir.

Madde-5. Bu suret ile vilâyet merkezlerinde toplanan paralar ile esâs defterlerinden çıkarılan birer suret-i musaddaka ile merkez-i umûmîye irsâl olunacaktır.

Madde-6. İâne ve taahhüd vilâyet merkez şu'belerinin mühr-ü resmîyeleriyle mühürlenerek livâ, kazâ, nahiye şu'belerine dağıtılacakdır. Vilâyet merkezlerinin mührü bulunmayan makbuzların hiç hükmünde olub hâmili cemiyetin a'zâsından sayılmaz.

Madde-7. Dersaâdet teşkilâtı âhiren neşr edilen "Teşkîl-i Vilâyât Nizâmnâmesi"ne tâbî olmasına nazarân merkez-i umûmî Üsküdar ve Beyoğlu Mutasarrıflıkları içün vilâyet merkez şu'besi makamında bulunacak ve bu mutasarrıflıklara mülhâk kazalar mezkûr mutasarrıflıklara tabî' olacaktır.

Madde-8. Bütün şu'belerde tutulan bil-umûm defterlerde hakk ve silinti caîz değildir. Yanlışlık vukû'unda birkaç kelime ilâve olunabilir. Ancak o sahifenin alt tarafına mezkûr hataya daîr şerh verilerek şu'be reîsi ve a'zâsı tarafından mühürlenecekdir. Şu'belerin mâfevki tarafından tedkîki esnasında topdan verilen makbuzların zimmet senedleriyle gönderilen akçenin yekûnu karşılaşdırılacakdır. Para fazla gelirse kim (in) verdiği aranacak, eksik çıkarsa şu'be mes'ûl olacakdır.

Madde-9. Merkez-i umûmî iâne ve taahhüdâtın cibâyeti içün her türlü usûl ve tedâbîr ittihâzına salâhîyetdârdır.

> Madde-10. Kıtaât-ı askerî, nezâretler, askerî, mülkî daîreler, hasta haneler, fabrikalar bütün mağaza ve ticarethaneler ve esnaf lonca odaları ve mektebler ve müesseseler birer müstâkîl şu'be makâmında olub, o şu'benin kendilerince müntehib bir reîs ve iki a'zâsı olacaktır.
>
> Madde-11. İş bu ta'limâtnâme ve usûl-i cibâyet hakkında umum-u şuebâta bir kolaylık göstermek içün tertib olunmuş olduğundan, taşra şu'belerinin mutlaka buna mani' olmaları mecburi değilse de ikinci madde mûcebince mâfevk şu'besinin kontrol ve nezâret daîresinde bulunmak üzere her şu'be kendi ihtiyâcât ve icâbât-ı mahallîyesine göre ta'lîmâtını istediği gibi yapabilir. Ancak bu ta'lîmâtlarda cemiyetin nizâmnâme-i esâsiyesine mugâyir olan maddeler bulunmayacaktır."

Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin çalışma nizamnamesi ise 4 Kasım 1909'da Hükümet tarafından onaylanmış ve Padişahın himayesi altına alınan Cemiyetin başkanlığına, 15 Kasım 1909'da Ayan Reisi Mehmet Said Paşa getirilmiştir. 25 madde halinde hazırlanan ve Gayrimüslim unsurlar için çeşitli dillere de çevirisi yapılan Nizamnamede, Cemiyet'in kuruluş amacı, üyeler ve idare teşkilatı, genel kurul ve yönetim kurulunun görevleri, yardım toplama usulleri ve taşra teşkilatına yer verilmiştir.[16] Nizamnamenin diğer maddelerinde ise amacına uygun olarak çalışmak isteyen herkesin Cemiyete üye olabileceği; yaş sınırı olmaksızın herkesin Cemiyete yardımda bulunabileceği; Cemiyet genel kurulu ve yürütme kuruluna seçilecek üyelerin Osmanlı vatandaşı olmaları; ayda 40 kuruş ödemeyi kabul eden her cemiyet üyesine istediği takdirde hesapları inceleme yetkisi tanınacağı;[17] Cemiyet gelirlerinin arttırılması için çok çeşitli faaliyetlere yer verileceği öngörülmektedir.[18] Donanma Cemiyeti'ni dönemin birçok yardım derneğinden farklı kılan özellikleri arasında, ülke genelinde hızla örgütlenmesi, çok geniş kitlelere hitap etmesi, devamlılığı ve yardım toplama işini şeffaf bir şekilde gerçekleştirmesi söylenebilir.[19]

---

[16] **TİTE Arşivi**, K. 223, G. 21, B. 21-001; K. 223, G. 21, B. 21-1001; K. 223, G. 21, B. 21-1a 001; K. 223, G. 21, B. 21-2001.

[17] **TİTE Arşivi**, K. 236, G. 9, B. 9-9.

[18] **TİTE Arşivi**, K. 223, G. 21, B. 21.

[19] Nurşen Gök, "Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesine İlişkin Gözlemler", **DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt 27, Sayı 43, (2008), s. 79-80; Gök, **a.g.e.**, s. 34-45; Gamze Ercan, Tülay Ercoşkun, "Donanma-yi Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Diyarbekir Hanımlar Şubesinin Kuruluşu ve Faaliyetleri (Aralık 1910- Ocak 1911)", **Tarih Araştırmaları Dergisi (TAD)**, Cilt 37, Sayı 64, (Eylül 2018), s. 312.

Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin Sosyal ve Kültürel Çalışmaları

Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin başlıca gelir kaynaklarının büyük bölümünü nakdi gelirler oluşturmaktadır. Özellikle üye aidatları ve olağanüstü günlerde düzenlenen yardım kampanyalarıyla halktan milyonlarca kuruş nakdi yardım toplanmıştır. İlk yıllarda en fazla yardımı ordu mensupları yapmıştır. Sivil ve askeri görevlilerin büyük kısmı, birer veya ikişer maaşlarını Donanma Cemiyeti'ne bağışlamışlardır.[20] Cemiyete nakdi yardımların yanı sıra çok sayıda ayni yardımlar da yapılmıştır. Bunlar arasında çok çeşitli hediyelik eşyalar, silahlar, gayrimenkuller, kurban derileri[21], boynuz ve hediyelik eşya gibi objeler yer almaktadır.[22] Cemiyet, kuruluşundan itibaren çok çeşitli alanlarda faaliyetler göstererek yüksek meblağlarda iane gelirine sahip olmuştur.[23] Bu gelirleri ise donanmayı güçlendirmek için savaş, nakliye gemileri ve askeri mühimmat alımlarında kullanmıştır. Alımlar esnasında Harbiye ve Bahriye Nezaretleri ile koordineli çalışmış ve teşkilatın acil ihtiyacı olan gemilerin satın alınmasına özen göstermiştir.

Sosyal ve kültürel çalışmalara duyarsız kalmayan Cemiyet, basımını gerçekleştirdiği mecmua, kitap, risale, beyannameler ile tiyatro ve sinema gösterimleri, çeşitli eğlenceler, konser, balo, konferans ve sportif faaliyetlerle kendisinden söz ettirmiş, yüksek miktarlarda gelir sağlamıştır. Ayrıca çalışmalarını geniş halk kitlesine duyurmak ve yapmış olduğu faaliyetleri kayıt altına almak amacıyla 1910'da "*Donanma Mecmuası*" adı verilen bir dergi çıkarmaya başlamıştır. Yaklaşık dokuz yıl yayın hayatını devam ettiren bu mecmua, askeri, tarihi, sosyal ve zirai alanlarda yayınlar yaparak kültürel faaliyetlere büyük katkı sağlamıştır.[24] Cemiyet, kendi adına kitap, risale ve

---

[20] **TİTE Arşivi**, K. 282, G. 13, B. 3, (9.10.1325).

[21] 2 Ağustos 1331 tarihli belgede, Osmanlı Donanma Cemiyeti adına Manisa'da toplanan derilerin bu yıl satışının yapılamadığı ve bu derilerden Manisa tabakhanesinde de meşin imal ettirildiği ifade edilmektedir. Bu meşinlerin bir kısmı gocuk haline getirilmiş ve askerlerin kullanması için Milli Savunma Bakanlığı'na gönderilmiştir. Bkz., **TİTE Arşivi**, K. 235, G. 16, B. 16-3001.

[22] **TİTE Arşivi**, K. 235, G. 16, B. 16-3001 (3.8.1331); **TİTE Arşivi**, K. 235, G. 16, B. 16-4001 (12.9.1331).

[23] Donanma Cemiyeti'ne iane yardımında bulunan şahıslar adına düzenlenen makbuzlar için bkz., **TİTE Arşivi**, K. 261, G. 9, B. 8 (29.3.1325).

[24] Özçelik, **a.g.e.**, s. 284-287; Gök, **a.g.e.**, s. 3-54; Hasan Dinçer, "Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Kültürel Faaliyetleri", **Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı 30, (2016), s. 477-478; Zehra Çakmaktepe, **Donanma Mecmuası**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2002, s. 1-6.

beyannameler yayınlatmış, çeşitli yazarlar tarafından kendisine bağışlanan eserleri yayımlatarak Türk kültür hayatına büyük hizmetlerde bulunmuştur.[25]

Cemiyet, çok çeşitli tiyatro temsillerinin organize edilmesinde aktif rol oynamıştır. Başlangıçta yardım toplamak için tiyatro ve gösteriler düzenlenirken daha sonraları kendi temsil heyetini kuran Cemiyet, Türk tiyatrosunun gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Cemiyet, tiyatro dışında sinemaya da ayrı bir önem vermiş ve yapılan askeri manevralar sinema filmi olarak çekilmiş ve halka izlettirilmiştir.[26] Donanma Cemiyeti'nin en fazla gelir getiren faaliyetleri arasında kibrit ve sigara kâğıdı imtiyazı gelmektedir. Cemiyet adına bu imtiyazın açık arttırma usulüyle satışından çok büyük gelir elde edilmiştir. Sigara kâğıdı ve kibritler yalnızca ülke içinde değil yurtdışında da büyük rağbet görmüştür.[27] Cemiyetin gelir kaynaklarından bir diğeri ise piyangodur. Cemiyet belirli aralıklarla donanma ve tersane piyangosu adıyla çekilişler düzenlemiş ve halkın bu çekilişlere ilgisi yoğun olmuştur. İtibar-ı Milli Bankası'nın güvencesiyle ve hükümetten izin alınarak gerçekleşen bu çekilişlerin geliri tersane inşasına ayrılmıştır.[28] Cemiyet bu faaliyetlerin dışında kartpostal, zarf, takvim, rozet, kol düğmesi, kravat iğnesi, kâğıt mendil, kurşun kalem gibi objeler hazırlatmış ve bunların satışı için kampanyalar düzenlemiştir. Bu kampanyalarda halkın milli ve manevi duygularına hitap eden sloganlar kullanılmıştır. "*Barbaros Hatırası*" olarak basılan yardım zarfının üzerinde "*Osmanlılar, 12.000 mil sahillerimiz var. Harp gemilerimiz o derece çok ve kuvvetli olmalıdır*" ifadesi yer almaktadır.[29] Bağış yapanların isimlerine başta Donanma mecmuası olmak üzere dönemin gazetelerinde yer verilmiş ve halk bağış yapmaya teşvik edilmiştir.

Osmanlı hanedan mensupları, Cemiyete büyük miktarlarda maddi destekte bulunmuştur. Özellikle Sultan Mehmet Reşat ve VI. Mehmet Vahdettin'in Cemiyetin fahri başkanlığını yürütmeleri yardımın kapsamını genişletmiştir. Şehzade Yusuf İzzettin ve Abdülmecit Efendilerin himayelerinde düzenlenen konser, yarış ve spor müsabakalarıyla elde edilen yardımların tamamı Cemiyete gelir kaydedilmiştir.[30]

Osmanlı Denizcilik Yurdu

---

[25] Özçelik, **a.g.e.**, s.297.
[26] **TİTE Arşivi**, K. 270, G. 18, B. 6 (30. 1. 1328); Gök, **a.g.m.**, s. 88.
[27] **TİTE Arşivi**, K. 274, G 5, B. 5 (18.02.1329); **TİTE Arşivi**, K. 276, G. 38, B. 8 (11.11.1329); Bulut, **a.g.m.**, s. 961.
[28] **TİTE Arşivi**, K. 21, G. 4, B. 26; Özçelik, **a.g.e.**, s. 348.
[29] **TİTE Arşivi**, K. 292, G. 15, B. 3 (05.05.1330).
[30] **TİTE Arşivi**, K. 237, G. 29, B. 54 (24.12.1326).

Osmanlı Donanma Cemiyeti, Türk sporuna çok çeşitli dallarda büyük destek vermiştir. Deniz sporları başta olmak üzere at koşusu[31], kayık[32], bisiklet, güreş, futbol gibi alanlarda müsabakalar tertip ederek gelir elde eden Cemiyet, çeşitli spor kulüplerine de maddi yardımlarda bulunmuştur.

Spor, insanoğlunun zorlu tabiat koşullarında yaşamını sürdürebilmek için vücut ve kaslarını geliştirmesiyle ortaya çıkmıştır. Hayatta kalma, yeme, içme, barınma ve giyinme gibi temel ihtiyaçların karşılanması esnasında güçlü, çevik ve hızlı olması gerekmektedir. Bu çabalar itme, çekme, tırmanma, atma, atlama, koşma hareketlerini ortaya çıkarmıştır. Kendiliğinden ortaya çıkan bu hareketler, günümüzde spor olarak bilinen hareketler bütününün temelini oluşturmuştur. Türk devletlerinde ülke varlığını korumak, hücum ve savunma için dayanıklı, kuvvetli, becerikli ve gözü pek savaşçıların yetiştirilmesinde bedensel faaliyetlere önem verildiği bilinmektedir. Bu bağlamda Türklerin ilgilendikleri spor dalları arasında güreş, kılıç, okçuluk, atçılık ve at yarışları, çöğen (polo), cirit, mızrak, gökbörü, cop, tepük (futbol), seyirtmek (koşu), avcılık, kayak, boks, süngü, yüzme, matrak, tomak, taş atma, tuluk oyunu, ağırlık kaldırma, yağlı direk ve yaya koşuları gelmektedir.[33] Bu spor dallarında kabiliyetli gençler yetiştirmek için spor alanları oluşturulmuş ve bu sporların devamlılığını sağlamak için de "*tekke*" adı altında vakıflar kurulmuştur.[34]

Osmanlı Devleti'nde spor, diğer ülkelerde olduğu gibi seçkin sınıfların öncülüğünde başlamış ve gelişmiştir. Tanzimat döneminde ülkeye giren modern sporların gelişiminde Gayrimüslim nüfusun etkisi oldukça fazladır. Sonraki günlerde Müslüman ailelerin çocukları da spora ilgi duymaya başlamışlardır.[35] Tanzimat'tan Meşrutiyet dönemine kadar geçen sürede Osmanlı Devleti'nde spor faaliyeti, okçuluk, binicilik ve güreşçilikten ibaret olmuştur. 19. yüzyılın başlarından itibaren ise bütün dünyada belirli kurallara bağlı olarak yapılmaya başlanan modern spor türleri arasında jimnastik,

---

[31] Kirmastı kazasında Donanma Cemiyeti menfaatine düzenlenecek at yarışı ile ilgili olarak Kirmastı Şubesi'nin 24 Eylül 1913'te Donanma Cemiyeti Merkezi'ne gönderdiği yazı için bkz., **TİTE Arşivi**, K. 280, G. 10, B. 6.

[32] Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin düzenleyeceği kayık yarışmasında elde edilen gelir, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'ne bırakılacaktır. Bkz., **TİTE Arşivi**, K. 225, G. 11, B. 11 (17/07/1329)

[33] Ayhan Dever; Ahmet İslam, "Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı", **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı 5, (2015), s. 47.

[34] Bayram Ali Sivaz, **İttihat ve Terakki Partisi'nin Beden Eğitimi ve Spor Politikaları ve Uygulamaları**, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2016, s. 108.

[35] Efkan Canşen, "Türkiye Cumhuriyetinin Spor Politikaları", **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1, (Haziran 2015), s. 34.

atletizm ve futbol ön plana çıkmıştır. Osmanlıda Batıya açılan bir pencere olarak nitelendirilen Robert Koleji ve Galatasaray Lisesi, yalnızca kültür açısından değil, modern spor türlerinin ülkede tanınması ve yayılmasına da öncülük etmiştir. Bu okullarda eğitim alarak Türk spor tarihine hizmet eden sporcular arasında Jimnastikçi Ali Faik (Üstünidman) ve Mazhar (Kazancı) Bey gösterilebilir. Nitekim Ali Faik Bey'in yetiştirdiği yetenekli öğrencilerden birisi olan Selim Sırrı (Tarcan) Bey ise Türk sporunun ilk büyük öncüsü olarak ortaya çıkacaktır.[36]

20. yüzyılın başlarında ticaret amacıyla İstanbul ve İzmir'e gelerek yerleşen İngiliz aileler, modern sporların tanınıp yayılmasına katkı sağlamışlardır. Büyük kentlerde futbol başta olmak üzere tenis, kürek ve yelken yarışlarını başlatan İngiliz aileler olmuş ve daha sonra bu etkinliklere Gayrimüslimler de katılmıştır. II. Abdülhamit'in kuşkulu kişiliği ve İstibdat döneminde uygulanan yasaklar nedeniyle Müslüman Türk gençlerinin bu sportif etkinliklere katılımı uzun yıllar mümkün olmamıştır. 1903 yılında Saray Nazırı Osman Paşa'nın çocukları ve bazı gençler gizli olarak "*Beşiktaş Basiret Osmanlı Jimnastik Kulübü*" nü kurmuşlardır. Ancak hafiyeler tarafından kısa süre içerisinde deşifre olan bu kulüp, II. Abdülhamit'in ikna edilmesiyle padişah fermanıyla yasal statüye kavuşmuştur. Beşiktaş kulübüne gösterilen bu müsamaha, Mekteb-i Sultanî öğrencilerine yeni bir Türk kulübü kurma cesareti vermiş ve 1905'te Galatasaray'ın ve 1907'de ise Kadıköy yakasında Fenerbahçe'nin kuruluşu gerçekleşmiştir.[37]

23 Temmuz 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanıyla gerçekleşen özgürlük, spor alanında da kendisini göstermiş, daha önce kurulan kulüplerin tescili yapılmış ve birçok yeni spor kulübü açılmıştır.[38] Artık Türk sporu yabancıların elinden, tekelinden kurtuluyor ve Türk çocukları rahatça spor yapabilecekleri bir ortama kavuşuyorlardı. Geçmişten günümüze spor yapan, sportif geleneklerini devam ettiren toplumlar, birlik ve dayanışma içinde olmalarının yanı sıra barışçı, siyasal, kültürel, ekonomik ve bilimsel alanda başarılı olmuşlardır. Bu düşünceden hareketle Osmanlı Donanma

---

[36] Cem Atabeyoğlu, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Spor, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1474; Mert Kerem Zelyurt, "Türk Modernleşmesinde Spor: Tanzimat'tan Erken Cumhuriyet'e", **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,** Cilt 8, Sayı 2 (2013), s. 1467.

[37] Canşen, **a.g.m.**, s. 35.

[38] Asil Kaya, "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Türk Gençliğinin Örgütsel ve Düşünsel Gelişimi", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt 19, Sayı 39, (Güz 2019), s. 591.

Cemiyeti'nin ağırlıklı olarak deniz sporlarına önem verdiği belgelerden anlaşılmaktadır.[39]

Türk toplumunu ve özellikle gençleri denizciliğe ve deniz sporlarına alıştırmak amacıyla Bahriye Nazırlığı ve Osmanlı Donanma Cemiyeti, "*Osmanlı Denizcilik Yurdu*" adı verilen bir kulübün kurulmasına karar vermiştir. Fahri başkanlığını Veliaht Abdülmecit Efendi'nin üstlendiği bu Yurdun başkanlığına, Emekli Bahriye Binbaşı Nuri Bey getirilmiştir. 3 Aralık 1917 tarihinde "*Kaptan*" unvanıyla göreve başlayan Nuri Bey, yurdun çalışma esaslarını belirleyen ve 49 maddeden oluşan nizamname hükümlerine göre çalışmalara başlamıştır.[40] Adı geçen Yurt Nizamname Layihasında şu hususlar yer almaktadır:

> **"Yurdun Esâs-ı Teşekkülü**
>
> Madde 1: Memleket de denizciliğe bir meyl ve hâ-heş uyandırmak içün umûmî müsâbakat-ı bahrîye icrâsı ve riyazât ve mümaresât-ı bedeniye ile kavi ve faal denizci gençler yetişdirilmesi maksadıyla bahrîye gücü ile Osmanlı Donanma Cemiyeti tarafından "*Osmanlı Denizcilik Yurdu*" namıyla bir yurd te'sîs edilmişdir.
>
> Madde 2: "Osmanlı Denizcilik Yurdu" memâik-i şahâne dâhilinde müsâbakat-ı bahrîyenin ve buna müteferri' muâmelâtın nazmı ve icabına karşı da mümessilidir.
>
> Madde 3: "Osmanlı Denizcilik Yurdu", a'zâ-yı müessese, a'zâ-yı fahrîye, a'zâ-yı faâle ve a'zâ-yı muvakkateden mürekkebdir.
>
> Madde 4: Yurdun riyâseti Bahrîye Nâzırı uhdesinde olub reis-i sâniler Donanma-yı Hümâyûn kumandanı ile Osmanlı Donanma Cemiyeti reisidir.
>
> Madde 5: A'zâ-yı müessese yurdun emr-i te'sis ve ta'limine muâvenet-i fiîliyeleri sebkât eden zevâtdır. Müessisin meyânına duhûle tâlib zevât def'âten elli lirâ-yı Osmanî te'diyesine mecbur ve ücret-i senevîye ile duhûliyeden muâf tutulur.
>
> Madde 6: A'za-yı fahrîye, münhasırân mümâresât-ı bahrîye ile iştigâl etmeyüb fahriyen yurda müdavemet edecek veyâ yurda medâr-ı mefhâret olacak zevâtdan nürekkebdir. A'zâ-yı fahriyeden ücret-i duhûliye ahz ve istifâ olunmayub ancak ücret-i senevîye olmak üzere iki lira-yı Osmanî alınır. Misâfir ecnebî zabitânı fahrî a'zâ olarak kayd edilirler ve ücretden muâfdırlar.

---

[39] Zafer Toprak, "II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 531-532; Atabeyoğlu, **a.g.m.**, s. 1477-1479.

[40] Özçelik, **a.g.e.**, s. 294.

Madde 7: A'zâ-yı faâle, bi-l-fiil mümâresât ve riyâzât-ı bedeniye ile müştâgil ve yurdun münhâsırân muâmelât ve idâre-i dâhiliyesiyle vazife-dâr zevâtdan mürekkebdir. Aza-yı faale yurda inkısabları anında bir defaya mahsus olmak üzere iki lira-yı Osmanî ücret-i duhûliye i'tâ ve iki lira-yı Osmanî ücret-i senevîye te'dîye ederler. Bahrî ve Berrî muvazzaf ve mütekâid zabitân duhûliyeden muâfdırlar. Senevî bir lira i'tâ öderler.

Madde 8: Osmanlı ve ecnebî misâfirin yalnız bir ay içün bil-intihâb a'za-yı muvakkâte nâmıyla yurda kayd ve kâbûl olunur. Bu gibi[41] zevâtın yurd vesâit-i maddiyesinden istifâdeleri tabiî ise de müsâbakalara iştirâki hey'et-i idârenin müsâadesine mütevâkıfdır. A'zâ-yı muvakkate yurda intisâbları anında def'âten yarım lira-yı Osmanî te'diyesine mecbur olub, intisâblarını temdid talebinde bulundukları takdirde ikinci ay içün de ayrıca yarım lirâ-yı Osmanî te'diyesine mecbûr tutulur. A'zâ-yı muvakkatenin iki aydan fazla yurdda intisâbları gayr-i caîzdir.

Hey'et-i Îdâre

Madde 9: Yurdun bil-umûm muâmelât-ı cariye ve idâre-i dâhiliyesini murâkebe ve tedvir içün teşkil olunan hey'et-i idâre bir reîs, bir reîs-i sânî, bir kapudan, iki kapudan muâvini, bir kâtib, bir kâtib muâvini, bir kasa-dâr ve bir idâre müdüründen mürekkebdir.

Madde 10: Hey'et-i idâreden bir zât hasb-el-icâb üç aydan fazla vazifesinden infikâk ve bilâ-sebeb vazifesine devam eylemediği takdirde müsta'fî nazârıyla bakılarak yerine hey'et-i idârenin ekseriyet-i ârâsıyla diğer biri intihâb olunur.

Madde 11: Hey'et-i idâreden isti'fâ şâyân-ı kabûl olub müsta'fî zevâtın yerine hey'et-i idârenin ekseriyet-i ârâsıyla diğer biri ta'yin edilir.

Madde 12: Hey'et-i idâre â'zâ-yı faâle ve müesses meyânından bil-intihâb iki sene müddetle ifâ-yı vâzîfe eder. Ancak vezâif ve muâmelâtında hakkıyla muvaffak olabilmek içün hey'et-i idârenin nısfından bir fazlası muvazzaf veyâ mütekâid zabitân-ı bahrîyeden intihâb edilmek meşrûtdur.

Hey'et-i idârenin intihâbı

Madde 13: İki sene ifâ-yı vazife eylemek üzere mu'tâd olan ictimâ'-i umûmîyelerde nısfı kur'a ile ibkâen ve nısf-ı diğeri re'y-i hâfî ile intihâb olunur. Her a'zâ bir re'y sahibi olub ictimâ'da isbât-ı vücûd etmeyenin i'tâ-yı re'yden mahrûm tutulur. Hey'et-i idâre â'zâlarının vezâifi ayrı ayrı tasrîh olunarak münferiden i'tâ-yı re'y

[41] **TİTE Arşivi**, K. 233, G. 8, B. 8-4001.

meşrût olub bu sûretle ekseriyet-i ârâ kazanan zevât ber-vech-i meşrûh hey'et-i idâre meyânına idhâl ve re'ylerin tasnifini müteâkib içtimâ-i umûmiyeye riyâset eden zât tarafından netice-i muâmelât hey'et-i umûmiyeye tebliğ edilir. Hey'et-i idâreden infisâl eden zât tekrâr intihâb olunabilir.[42]

Hey'et-i İdâre'nin Müctemî' ve Münferîd Vezâif ve Salâhiyeti

Madde 14: Hey'et-i idâre her ayın ilk Cum'a günü ictimâ' ederek yurdun bir aylık muâmelât-ı cârîye-i umûmîyesini, varidât ve mesârifini tedkîk ve bu bâbda ittihâz-ı mukarrerât eyler. Ancak yurdun ilk sene-i te'sisinde lüzûmu hâlinde her Cum'a günü içtimâ edebilir.

Madde 15: Yurda duhûle talib a'zâ-yı müesses, fahriye ve muvakkatanın kabûlleri ile yurddan istifa ve ihrâç muâmelâtının tedkîki ve bu bâbda mukarrerât ittihâzı hey'et-i idârenin cümle-i vezâifindendir.

Madde 16: Yurd vesâitinin, eşyâ ve levâzımının hüsn-ü muhafâza ve idâresi, müsâbakalar ve yarışlar tertibi ve buna müteferri' program ve ta'limât tanzimi, ictîmaât-ı umûmiyeye aid bil-umûm muâmelâtın icrâsı hey'et-i idâre vezâifi dâhilindedir.

Madde 17: Hey'et-i idâre a'zâlarının münferid vezâifi hey'et-i umûmiyenin taht-ı murâkebesindedir.

Madde 18: Hey'et-i idâre a'zâsından biri tarafından kâtibe verilecek takrir üzerine hey'et-i idâre fevkâlâde ictimâ'a da'vet olunur.

Madde 19: Hey'et-i idâre reisi heyetin ictimâ'ında riyâset vazifesiyle mükellef olub müzâkerâtın mihver-i lâyıkında cereyânını te'min ve tâlimât-ı dâhiliyeye ve bil-umûm heyet-i idâre muhâberâtına vaz'-ı imzâ eder.

Madde 20: Kapudan'ın vezâîfi: Kürek müsabakalarına iştirâk edecek yurd azâsının intihâbı ve bunların şerâit-i matlûbe dâhilinde yetişdirilmesini gerek idmanlar ve gerek yarışlar içün isti'mâl olunacak sandalların tefrik ve ta'yini, azâların tenezzüh veya ta'limleri içün hangi yatların muvâfık olacağının takdiri, yatların müsâbakalara iştirâki ve sınıflarına göre "ârâ" takdiri ile hey'et-i idârenin münakaşasına vaz'ı ve yurdun yat, kotra, sandal, kik ve buna mümâsil vesâitin hüsn-i suretle muhâfaza ve idâresi ve azânın gemicilik ile me'lûfiyetlerini te'minen lâyıkıyla ta'limleri içün ta'limâtnâme tertibi ve hey'et-i idârenin münâkaşasına vaz'ı, idâre

[42] **TİTE Arşivi**, K. 233, G. 8, B. 8-5001.

müdüriyle bil-istişâre yatlar, sandallar ve diğer bil-umûm vesâit ve âlet ve edevâtın tamir etdirilmesi ve ta'mirlerine nezâret husûsundan ibâretdir. Tamirât husûsunda kapudan bir liraya kadar sarfiyâta me'zûn olub[43] fazla sarfiyât lüzûmunda bir raporla hey'et-i idârenin kararına havâle olunur. Kapudan bir kazâ vuku'unda hey'et-i idâreye mufassal bir rapor vermeğe ve eğer hasarât varsa derecâtını ale-t-tahmin beyân ve tazminât-ı husûsatda mütâlaatını dermeyân ve müsebbiblerini irâe eylemeğe mecbûrdur. Kapudan muâvinleri, kapudana muâvenetle mükellef olub gaybubetinde vazife-i vekâleti ifâ ederler.

Madde 21: Katib, senevî ve fevkâlâde ve hey'et-i idâre ictimâ'ındaki müzâkerât ve mukarrerâtı zabt ve defter-i mahsusuna kayd, hey'et-i idârenin hey'et-i umûmiyeye arz edeceği muâmelât ve mukarrerâta aid raporlar, tanzim, neşr ve i'lânı mukarrer muâmelât-ı tahrir, yurdun dâhilî ve haricî muhâberatını te'min, varidât ve mesârifât makbuzlarını imlâ ve ashâbına irsâl vazifesiyle mükellefdir. Kâtib muâvini kâtibe muâvenetle mükellef olub, gaybûbetinde vazife-i ketâbeti ifâ eder.

Madde 22: Kasa-dâr içtimâ-i senevîde hey'et-i umûmîyeye arz olunacak bir senelik varidât ve masârifât bilânçosunu tanzim, varidât-ı cibâyet ve masârifâtı defter-i mahsûsuna kayd ile mükellefdir. Varidât ve masârifâtı nâtık defâtir her ân içün heyet-i idârenin murâkebesine tâbî' bulunur.

Madde 23: İdâre müdürü, yurdun bil-cümle vesâit-i maddîyesinin hüsn-i idâre ve muhafazasından mes'ûl olub, görmüş olduğu nekâyisi ve hasarâtı kapudan veya muâvinine rapor ederek ta'mirâtı muktezi eşyânın veya mübâyâasına lüzum görülen levâzımın bir fihrisini tanzim ve kapudanın veyâ hey'et-i idârenin kararıyla lüzûm görülen mübâyâatı icrâ ve demirbaş eşyâ ve levâzım defâtirini tahrirâtıyla mükellefdir.

İctimâ'-i Umûmî

Madde 24: Her sene Mart ayının ilk Cum'â günü kaffe-i a'zâ hey'et-i idâre tarafından içtimâ'-i umûmîyeye da'vet olunur. İçtimâ'-i umûmîyeye riyâset edecek zât hey'et-i umûmîye tarafından re'y-i hafî ile intihâb olunur.

Madde 25: Â'zâ-yı müessese ve faâlenin lâ-ekâll rub'ı tarafından hey'et-i idâreye tahriren vâki' olan müracaât veya hey'et-i idâre tarafından lüzûmuna mebnî vâ'ki olan da'vet üzerine içtimâ'-

[43] **TİTE Arşivi**, K. 233, G. 8, B. 8-6001.

ı fevkâl-âde akd edilebilir. İçtima'-ı fevkâl-âdenin[44] tarih-i in'ikâdı tarih-i mürâcaâtdan onbeş günü tecâvüz etmez.

Madde 26. Senevî ve fevkâl-âde içtimâ'atda icrâ-yı müzâkerât için â'zâ-yı müessese ve faâle nısfının isbât-ı vücud eylemesi meşrûtdur. İçtimâ'-ı umûmîde a'zâ-yı mevcûde hürr nisâbı bulmadığı takdirde hey'et-i idâre onbeş gün zarfında hey'et-i umûmîyeyi ikinci bir ictimâ'a da'vet eder. Bu ikinci ictimâ'da â'zâ-yı mevcûdenin mikdârı nazâr-ı dikkâte alınmaksızın icrâ-yı müzâkerât olunur. İctimâ'-ı umûmîde isbât-ı vücûd eylemeyen â'zâların verilmiş olan karara hakk-ı i'tirâzları olmadığı gibi â'zâ-yı mevcûde de yalnız bir re'y sahibi olub diğeri tarafından re'y veremez.

Madde 27: İctimâ'ât-ı umûmîde hâzır bulunan â'zâ-yı fahrîye ve muvakkate re'y vermek hakkına haîz değildir.

Madde 28: Senevî ve fevkâl-âde ictimâ'âtde mevzu'-bahs olunacak mevadd yevm-i ictimâ'dan onbeş gün evvel yurda ta'lik olunur. Mümkün ise rûznâme-i müzâkerât da'vetiye varakalarına leffen â'zâlara irsâl edilir. Senevî ictimâ'-ı umûmîde geçen senenin kâffe-i hesâbâtı tedkîk edilerek büdce tevazün etdirilir.

Te'dîyât

Madde 29: Ücret-i senevî; her sene kânun-ı sânî ayı zarfında ve ücret-i duhûliye i'tâsının mecbur olan â'zâlardan yurda kayd ve kabûlleri ânında ahz ve istifâ olunur.

Madde 30. Ücûrâtın bir aydan fazla te'hir-i tediyesi gayr-ı caîzdir. Te'diyâtını bir aydan ziyâde te'hir eden â'zâ veyâ â'zâlara ihtârnâme yazılır ve iki aya kadar te'diye-i deyn etmeyen â'zâlar yurddan istifâ etmiş add olunur.

Madde 31: Â'zâlardan ahz ve istifâ olunan ücûrâta mukâbil hey'et-i idâre mühriyle mühürlü ve kasa-dârın imzâsıyla musaddak bir makbuz senedi i'tâ edilir.

Sûret-i Kabûl, İsti'fâ ve İhrâc

Madde 32: Yurda duhûle tâlib zevât, tâleb eylediği â'zâlığın nev'ini tasrîh ederek tahrîren hey'et-i idâreye mürâcaât eder. Taliblerin yurda âdem-i kabûllerinde hakk-ı i'tirâzları olamaz.

Madde 33: Yurda â'zâ-yı faâla olarak duhûle talib zevâtın â'zâ-yı muvakkate ve fahrîye hâric olmak üzere diğer iki[45] â'zâ tarafından tavsiye olunması ve tavsiye eden zevât ile tâlibin tahrîren kâtibe

[44] **TİTE Arşivi**, K. 233, G. 8, B. 8-7001.
[45] **TİTE Arşivi**, K. 233, G. 8, B. 8-8001.

müracâat eylemesi meşrûtdur. Tâlibin âdem-i kabûlünde tavsiye eden zevâtın hakk-ı i'tirâzları yokdur.

Madde 34. Osmanlı Denizcilik Yurdu'ndan isti'fâ arzûsunda bulunan â'zâlar tahrîren hey'et-i idâreye müracaât etmelidirler. İstifâ eden zevâta te'diye etmiş oldukları ücret-i duhûliye ve senevîye iâde olunmaz. Yurdun esbâb-ı gayr-ı muhikkaya müsteniden istifâ eden zevât tekrar yurda kabûl edilmez.

Madde 35: Hasb-el-icâb bir seneden fazla yurda devam edemeyecek zevât, tahriren hey'et-i idâreye mürâcaât eylediği takdirde o müddet içün me'zûn add olunur. Â'zâ-yı me'zûne yurda avdetlerinde tekrar ücret-i duhûliye ahz olunmayarak yalnız avdet eylediği sene dâhil olmak üzere ücret-i senevîye-i mu'tâde istifâ edilir. Müddet-i me'zûniyet üç seneyi tecâvüz edemez.

Madde 36: Âdâb ve mua'şeret-i umûmîyeye mugâyir hareketde bulunan herhangi â'zâ hey'et-i idâre kararıyla yurddan ihrâc edilebilir. Mezkûr â'zânın verilmiş olan karar aleyhinde iştikâya hakkı yokdur. Vermiş olduğu duhûliye ve senelik ücûrât kendisine iâde edilmez.

Teferru'ât

Madde 37: Yurdun reisi yurd nizâmât-ı dâhiliyesiyle muhâberât-ı harîciyeye vâz'-ı imzâ eder. Yurdun hârîce karşı mümessilidir.

Madde 38: Osmanlı Denizcilik Yurdu, sırf ictimâ'i bir yurd olub siyâsetle iştigâl etmez.

Madde 39: Yurdun kendisine mahsûs bir alâmet-i farîkâsı olub yurda dâhil olmayan veyâ yurda dâhil olub da istikrâ sûretiyle hârice verilmiş olan merâkîb-i mezkûr alâmet-i farîkâyı keşîde edemez. Birinci, ikinci reisler ve â'zâ-yı müessese ile hey'et-i idârenin kendilerine mahsûs forsları vardır.

Madde 40: Kazâ vukû'u müstesnâ olmak üzere diğer bil-umûm hasârât müsebbibinden tazmin olunur. Hasârâtın derecât ve tarz-ı vuku'ûnu nâtık kapudan raporuna müstenîden tazminât ve suret-i vak'aya mütedâir mu'âmelât hakkında ittihâz-ı mukarrerât hey'et-i idârenin cümle-i vezâif ve salâhiyetindendir.[46]

Madde 41: Yurdun mu'âmelâtına aid mütalâat veyâ herhangi bir sebebden dolayı vâki' olan şikâyât tahrîren hey'et-i idâreye verilir.

[46] **TİTE Arşivi**, K. 233, G. 8, B. 8-9001.

Madde 42: İşbu nizâmnâmenin herhangi bir maddesinin tefsir-i maânisi veyâ sûret-i tatbîki hakkında ihtilâf-ı efkâr zuhûrunda meşkûk olan madde veyâ meraddın tefsîrine hey'et-i idâre salâhiyetdârdır. Hey'et-i idârenin bu bâbdaki mukarrerâtı defter-i mahsûsuna kayd ve bil-umûm muâmelât-ı âtiye hakkında yurdca düstûr ittihâz ve muktezâsına göre icrâ-yı âmel olunur.

Madde 43: İşbu nizâmnâme mevaddından herhangi birinin tebdîl veyâ ta'dili senevî ictimâ'-ı umûmî mevki'-i münâkaşaya vaz' edilir. Teklif olunan tebeddülât hakkında tafsilât tahrîren ictimâ'-ı senevîden lâ-ekall bir ay evvel kâtibe i'tâ ve ictimâ'-i senevî rûznâmçe-i müzâkerâtına idhâl olunur.

Madde 44: Yurd â'zâlarının yurd nâmına kazanmış oldukları müsâbakalardan alınan vesâir hedâya yurda aiddir. Fakat husûsî yarışlarda herkesin kazandığı mükâfât şahsına münhasırdır.

Madde 45: Yurdun kütüphânesi hey'et-i idâre nezâreti tahtında â'zâdan ehl bir zât tarafından idâre edilir.

Madde 46: Riyâzât, mümâresât ve müsabâkat-ı bahrîyenin muntazam ve yeknesâk bir tarzda cereyânını te'min içün bir "Birlik Hey'eti" teşkîl edilecekdir.

Madde 47: "Birlik Hey'eti" birliğe dâhil olan bahrî kulüblerin beherinden müntehib birer â'zâ ile yurdun hey'et-i idâresinden mürekkebdir. İşbu hey'et yalnız birlik muâmelât-ı carîyesine aid husûsatda yurdun hey'et-i idâresi ma'rifetiyle lüzûm görüldükçe ictimâ'a da'vet olunur.

Madde 48: Bu nizâmnâmenin kabûlü ve yurdun te'sisi tarihinden itibâren bahrîye gücü ilgâ ve mâlik olduğu vesâit yurda devr olunacaktır.

Madde 49: Yurd fesh olunacağı takdirde denizde ve karadaki kâffe vesâit ve eşyâ Bahrîye Nezâreti'ne teslim edilecekdir.[47]"

Osmanlı Denizcilik Yurdu, yüzme sporları başta olmak üzere kürek ve yelken dallarında pek çok yarışma düzenlemiştir. Osmanlı Devleti'nde ilk yüzme faaliyeti, Mekteb-i Harbiye ve Mekteb-i Bahriye'de askeri bir eğitim şeklinde verilen yüzme dersleri ile başlamıştır. Gerçek anlamda yüzme sporu konusunda ilk ders Galatasaray Lisesi Jimnastik öğretmeni M. Moiroux tarafından verilmiştir. Bununla birlikte modern anlamda ilk yüzme spor faaliyeti ise 1910'da İstanbul'a yerleşmiş İngiliz ailelerin kendi aralarında yapmış oldukları gösteriler olmuştur. Kadıköy'de ikamet eden ve Fenerbahçe Spor Kulübü'nün de üyeleri olan Selahaddin (Türsen) Bey mukavemette, Said

[47] **TİTE Arşivi**, K. 233, G. 8, B. 8-10001.

Selahaddin (Cihanoğlu) Bey süratte ve Kemal Bey ise tramplen atlamada, ilk başarılı sporcular arasında yer almıştır. Aynı yıllarda Beşiktaş Osmanlı Jimnastik Kulübü ve Galatasaray Kulübü bünyesi içerisinde yüzme faaliyetleri başlamış ve birçok genç yüzücü yetiştirilmiştir.

Yüzme yarışlarında olduğu gibi İstanbul'da ilk yelken ve kürek yarışları da İngiliz aileler arasında yapılmıştır. 1910'da İngilizler tarafından başlatılan bu spor yine onlar tarafından geliştirilmiş ve Moda, Büyükada Makriköy (Bakırköy) de yelken kulüpleri kurulmuştur. Türk sularında Gayrimüslimlerce bu yarışlar yapılırken asker, sivil Türk gençleri yalnızca onları izlemekle yetinmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde ilk deniz yarışları, 7 Eylül 1913'te İstanbul Moda Koyu'nda yapılmış ve Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin organize ettiği bu yarışmalar, Padişah V. Mehmet Reşat'ın himayelerinde gerçekleşmiştir.[48] Bu etkinlik, zengin bir program dâhilinde 23 yarışma şeklinde yapılmıştır. Bu yarışlara Fransız, İngiliz, Alman, Amerikan İtalya kruvazör filikaları ile İstanbul ve Galatasaray Sultanisi öğrencileri katılmışlardır.[49] İngiliz Yat Kulübü'nden ödünç aldıkları teknelerle bu etkinliğe katılan öğrencilerin yarışları ilgiyle izlenmiştir.[50]

Osmanlı Donanma Cemiyeti Denizcilik Yurdu, ikinci büyük deniz şenliğini 24 Ağustos 1917'de İstanbul Heybeliada'da gerçekleştirmiştir. Padişah V. Mehmet Reşat'ın himayesinde yapılan bu şenliklere kulüpler arasında yapılan yarışlar damga vurmuştur. Bu şenliklere Padişahın bizzat katılması yarışmalara olan ilgiyi arttırmış ve yardım amaçlı düzenlenen bu etkinlikte büyük nakdi gelir elde edilmiştir. Cemiyet elde ettiği gelirlerin büyük bölümünü, deniz sporlarının gelişimine katkıda bulunan spor kulüplerine tahsis etmiştir. Cemiyetten aylık tahsisat alan spor kulüpleri arasında Haliç İdman Kulübü, İdman Yurdu[51], Galatasaray Terbiye-i

---

[48] **TİTE Arşivi**, K. 286, G. 4, B. 3; Moda'da yapılan bu yarışlara katılmak üzere Kala-i Sultaniye'deki filika ve kayıkların, İstanbul'a getirileceğine dair yazışmalar için bkz., **TİTE Arşivi**, K. 281, G. 39, B. 2.

[49] 31 Haziran 1913 tarihinde Moda yarış Komitesi ve Uzunçayır At Koşusu Komitesi, Osmanlı Donanma Cemiyeti'ne gönderdikleri yazıda, bu yarışlardan elde edilecek hasılatın Kürek Kulübü'nün tesisinde kullanılmasını talep etmişlerdir. Bkz., **TİTE Arşivi**, K. 237, G. 18, B. 2.

[50] Beykoz'da yapılacak kayık yarışları için Yarış Heyeti Reisi Şevki Beye çadır verilmesini isteyen yazı için bkz., **TİTE Arşivi**, K. 281, G. 5, B. 3.

[51] 3 Temmuz 1913 tarihinde İdman Yurdu, Osmanlı Donanma Cemiyeti himayesi altına alınmıştır. Bu arada İstanbul'da düzenlenen yarış hasılatının yurda verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., **TİTE Arşivi**, K. 225, G. 10, B. 5.

Bedeniye Kulübü[52], Fenerbahçe Spor Kulübü[53], Bahriye Gücü Spor Kulübü, Donanma Gücü, Altınordu İdman Yurdu, Türk Gücü ve Vefa Yurdu yer almaktadır.[54]

Kuruluş Nizamnamesinde belirtilen amaçlar doğrultusunda çalışan, birçok savaş gemisinin alımında büyük pay sahibi olan Donanma Cemiyeti, 2 Şubat 1919 tarihinde önce Bahriye Nezareti'ne bağlanmış ve arkasından 2 Mayıs 1919'da çıkarılan bir kararname ile feshedilmiştir.[55]

Sonuç

Osmanlı Donanma Cemiyeti, devletin denizcilik alanındaki eksikliklerini gidermek ve güçlü bir donanma vücuda getirmek amacıyla gönüllü Müslüman ve Gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının girişimleriyle kurulmuştur. Kuruluşundan itibaren hızlı bir şekilde örgütlenen ve ülke genelinde yaygınlık kazanan Cemiyet, askeri, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel pek çok etkinlik düzenleyerek ayni ve nakdi büyük gelirler elde etmiştir. Bu gelirlerle torpido muhrip, savaş ve nakliye gemisi, askeri mühimmat, hastane malzemeleri satın alarak, hem donanmanın hem de ticaret filosunun gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Bu çalışmaları zamanla devletçe de desteklenmiş, hem padişahın hem de Hükümetin desteği alan Cemiyet, bağış kampanyasını büyük bir rahatlıkla sürdürmüştür. Kültür hizmetlerine duyarsız kalmayan Cemiyet, donanma mecmuası, düstur gibi pek çok kitap ve risalenin basımını üstlenmiştir. Tiyatro ve sinema gösterileri yapan, temsiller düzenleyen Cemiyet, çeşitli konser, balo ve konferanslarla halkın tümüne ulaşmayı başarmıştır. Denizcilik ve havacılık konusunda eğitim almak amacıyla birçok öğrenciyi yurt dışına göndermiştir. Düzenlediği çeşitli spor müsabakalarıyla yüksek miktarlarda gelir elde etmiştir.

Bu dönemde siyasal ve toplumsal alanda genç neslin beden terbiyesi ve spor aracılığı ile eğitilmesi düşünülmüş, itaatkâr, atik ve milliyetçi değerler ile şekillendirilmiş bireylerden oluşan şuurlu ve kuvvetli bir millet meydana getirilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Türk gençlerine deniz ve denizciliği sevdirmek amacıyla Osmanlı Donanma Cemiyeti bünyesi

---

[52] 17 Temmuz 1913 tarihli resmi belgede, Galatasaray Terbiye-i Bedeniye Kulübü'nün Osmanlı Donanma Cemiyeti'ni Gençlik Şubesi'nin açılışına davet ettiği ve kulübün Donanma Cemiyeti himayesi altına alınması ve tahsisat talebinde bulunduğu görülmektedir. Bkz., **TİTE Arşivi**, K. 225, G. 11, B. 11.

[53] Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin kulüplere yaptığı yardımlar üzerine Fenerbahçe Spor Kulübü, Donanma Cemiyeti'ne bir teşekkür yazısı göndermiş ve kendilerine yapılan nakdi yardımların devam etmesini talep etmiştir. Bkz., **TİTE Arşivi**, K. 225, G. 11, B. 11.

[54] Özçelik, **a.g.e.**, s. 294.

[55] Tarık Zafer Tunaya, **Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku**, 2. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1969, s. 449; Gök, **a.g.e.**, s. VII.

içerisinde kurulan Denizcilik Yurdu, deniz sporları başta olmak üzere, at koşusu, kayık, bisiklet, güreş, futbol gibi çok çeşitli dallarda Türk sporuna büyük destek vermiştir. Ayni ve nakdi yardımlarla önemli bir bütçeye sahip olan Cemiyet, kısa süre içerisinde ülke çapında ve yurt dışında teşkilatını genişletmiştir. Faaliyetlerini Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar devam ettiren Cemiyet, savaş sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile etkinliğini yitirmiştir. Mütareke döneminde Cemiyet ve üyelerine karşı Hükümet nezdinde başlatılan olumsuz propagandalar ve yolsuzluk iddiaları, Cemiyetin feshedilme sürecini hızlandırmıştır. Bu bağlamda Osmanlı Donanma Cemiyeti, 2 Şubat 1919'da Bahriye Nezareti'ne devredilerek tarih sahnesinden çekilmiştir.

KAYNAKÇA

Arşivler

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü,

TİTE Arşivi, K. 21, G. 4, B. 26.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-001.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-1001.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-1a 001.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-2001.

TİTE Arşivi, K. 225, G. 10, B. 5.

TİTE Arşivi, K. 225, G. 11, B. 11.

TİTE Arşivi, K. 231, G. 4, B. 4-001.

TİTE Arşivi, K. 231, G. 4, B. 4-1001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-10001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-4001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-5001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-6001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-7001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-8001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-9001.

TİTE Arşivi, K. 235, G. 16, B. 16-3001.

TİTE Arşivi, K. 235, G. 16, B. 16-4001.

TİTE Arşivi, K. 236, G. 9, B. 9-9.

TİTE Arşivi, K. 237, G. 18, B. 2.

TİTE Arşivi, K. 237, G. 29, B. 54.

TİTE Arşivi, K. 261, G. 9, B. 8.

TİTE Arşivi, K. 270, G. 18, B. 6.

TİTE Arşivi, K. 274, G. 5, B. 5.

TİTE Arşivi, K. 276, G. 38, B. 8.

TİTE Arşivi, K. 280, G. 10, B. 6.

TİTE Arşivi, K. 281, G. 39, B. 2.

TİTE Arşivi, K. 281, G. 5, B. 3.

TİTE Arşivi, K. 282, G. 13, B. 3.

TİTE Arşivi, K. 286, G. 4, B. 3.

TİTE Arşivi, K. 292, G. 15, B. 3.

Resmi Yayınlar

Düstur, *"*7 Zilhicce 1293 Tarihli Kanunu Esasi'nin Bazı Mevaddı Muaddelesine Dair Kanun*"*, İkinci Tertip, Cilt 1, (8 Ağustos 1909), s. 638-644.

Kitaplar

İğdemir, Uluğ, **Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 2009.

Tunaya, Tarık Zafer, **Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku**, 2. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1969.

Türk Silahlı Kuvvetleri Osmanlı Devri 1911-1912 Osmanlı-İtalyan Harbi, Deniz Harekâtı, Cilt III, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980.

Yıldız, Gültekin, **Dünya Savaş Tarihi, Osmanlı Askeri Tarihi, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri (1792-1918)**, (Ed.), Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.

Makaleler

Arslan, Zehra, "1909 Tarihli Cemiyetler Kanunu Üzerinde Meclis-i Mebusan'da Yapılan Müzakereler ve Cemiyetlerin Yapılanmasında İttihat ve Terakki Örneği", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 3, Sayı 11, (İlkbahar 2010), s. 57-72.

Aysal, Necdet, "Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 5, Sayı 50, (2017), s. 1-23.

_____, "Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti", **Atatürk Yolu Dergisi**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Sayı 62, (Bahar 2018), s. 417-426.

Bulut, Sedef, "Donanma-yı Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesi'nin Çalışmaları", **Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri**, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli, 2016, s. 959-967.

Can Tunalı, Ayten, "Aydın Vilayetinde Donanma Cemiyeti'ne Yapılan Yardımlarla İlgili Bir Belge", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt 25, Sayı 39 (2006), s. 161-169.

Canşen, Efkan, "Türkiye Cumhuriyetinin Spor Politikaları", **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1, (Haziran 2015), s. 33-48.

Çelebi, Nurhayat, , Hatice Tezer Asan, Engin Asan, "Meşrutiyet Döneminde Asker-Vatandaş Yetiştirme Anlayışı Çerçevesinde Paramiliter Gençlik Örgütleri", **Journal of History Culture and Art Research**, Cilt 7, Sayı 2, (2018), s. 502-514.

Dever, Ayhan, Ahmet İslam, "Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı", **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı 5, (2015), s. 46-61.

Dinçer, Hasan, "Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Kültürel Faaliyetleri", **Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı 30, (2016), s. 474-495.

Eraslan, Levent, Umut C. Karadoğan, "Osmanlı Devleti'nin Modernleşme Sürecinde Eğitim Temalı İlk Gençlik Örgütlenmeleri", **Gençlik Araştırmaları Dergisi**, Yıl 1, Cilt 1, Sayı 1, (2013), s. 46-67.

Ercan, Gamze, Tülay Ercoşkun, "Donanma-yi Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Diyarbekir Hanımlar Şubesinin Kuruluşu ve Faaliyetleri (Aralık 1910-Ocak 1911)", **Tarih Araştırmaları Dergisi (TAD)**, Cilt 37, Sayı 64, (Eylül 2018), s. 309-322.

Gök, Nurşen, "Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesine İlişkin Gözlemler", **DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt 27, Sayı 43, (2008), s. 77-93.

Gündüz, Mustafa, "II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet Dönemi, Eğitim ve Öğrenci Dernekleri (I)", **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Cilt 5, Sayı 2, (İlkbahar 2010), s. 1088-1120.

Kaya, Asil, "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Türk Gençliğinin Örgütsel ve Düşünsel Gelişimi", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt 19, Sayı 39, (Güz 2019), s. 589-612.

Lale, Aybala; Kaymaz Mert, Melek, "Türk Sivil Toplumunun Tarihi Gelişimi: Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e Mukayeseli Bir Analiz (1839)", **International Social Sciences Studies Journal**, Cilt 5, Sayı 49, (Kasım 2019), s. 6390-6399.

Zelyurt, Mert Kerem, "Türk Modernleşmesinde Spor: Tanzimat'tan Erken Cumhuriyet'e", **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,** Cilt 8, Sayı 2 (2013), s. 1461-1478.

Süreli Yayınlar

Tanin

Donanma Mecmuası

Tezler

Çakmaktepe, Zehra, **Donanma Mecmuası**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2002.

Gök, Nurşen, **Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.

Özçelik, Selahattin, **Donanma Cemiyeti**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1987.

Sivaz, Bayram Ali, **İttihat ve Terakki Partisi'nin Beden Eğitimi ve Spor Politikaları ve Uygulamaları**, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2016.

Ansiklopediler ve Sözlükler

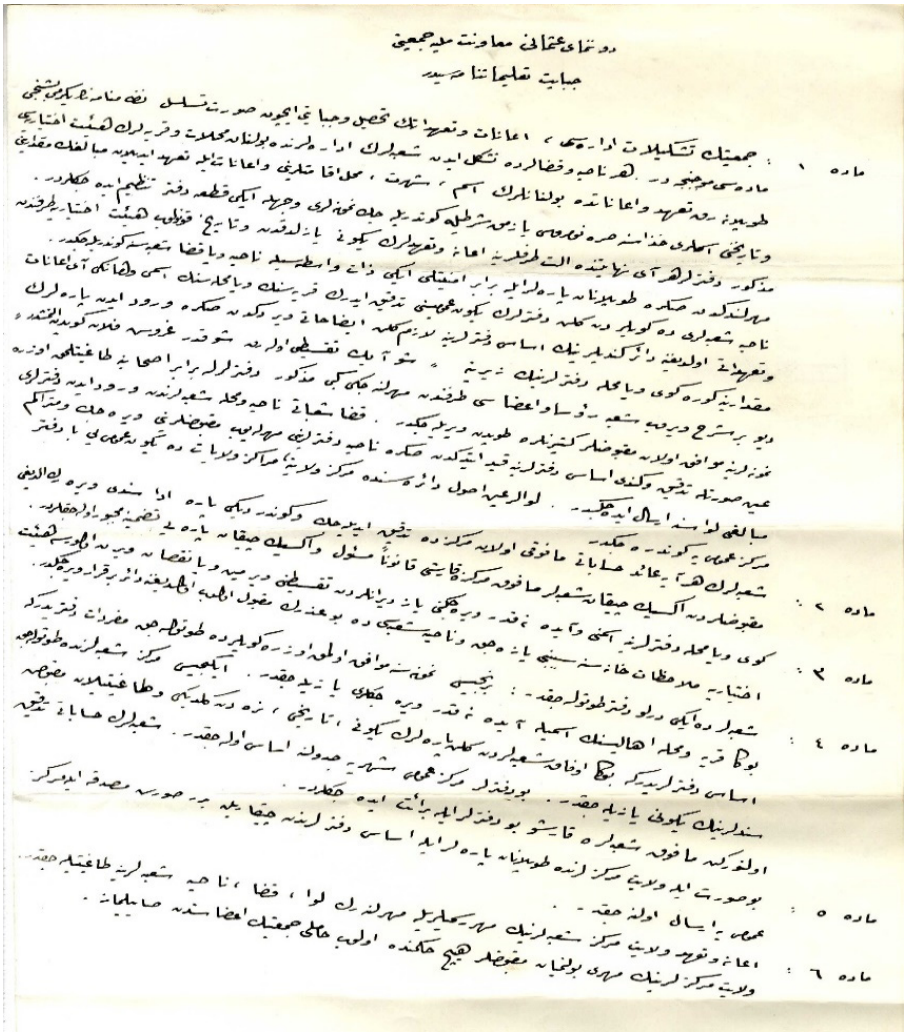
Atabeyoğlu, Cem, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Spor", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1474-1518.

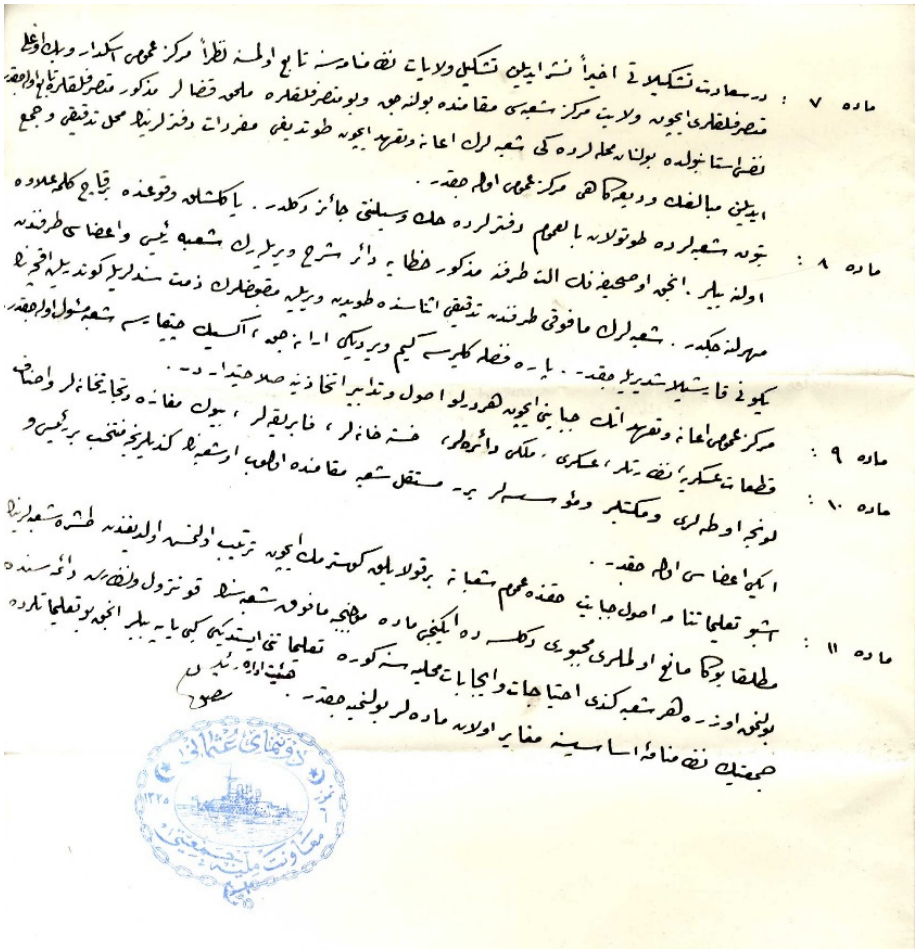
Toprak, Zafer, "1909 Cemiyetler Kanunu", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 205-208.

_____, "II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 531-536.

EKLER:

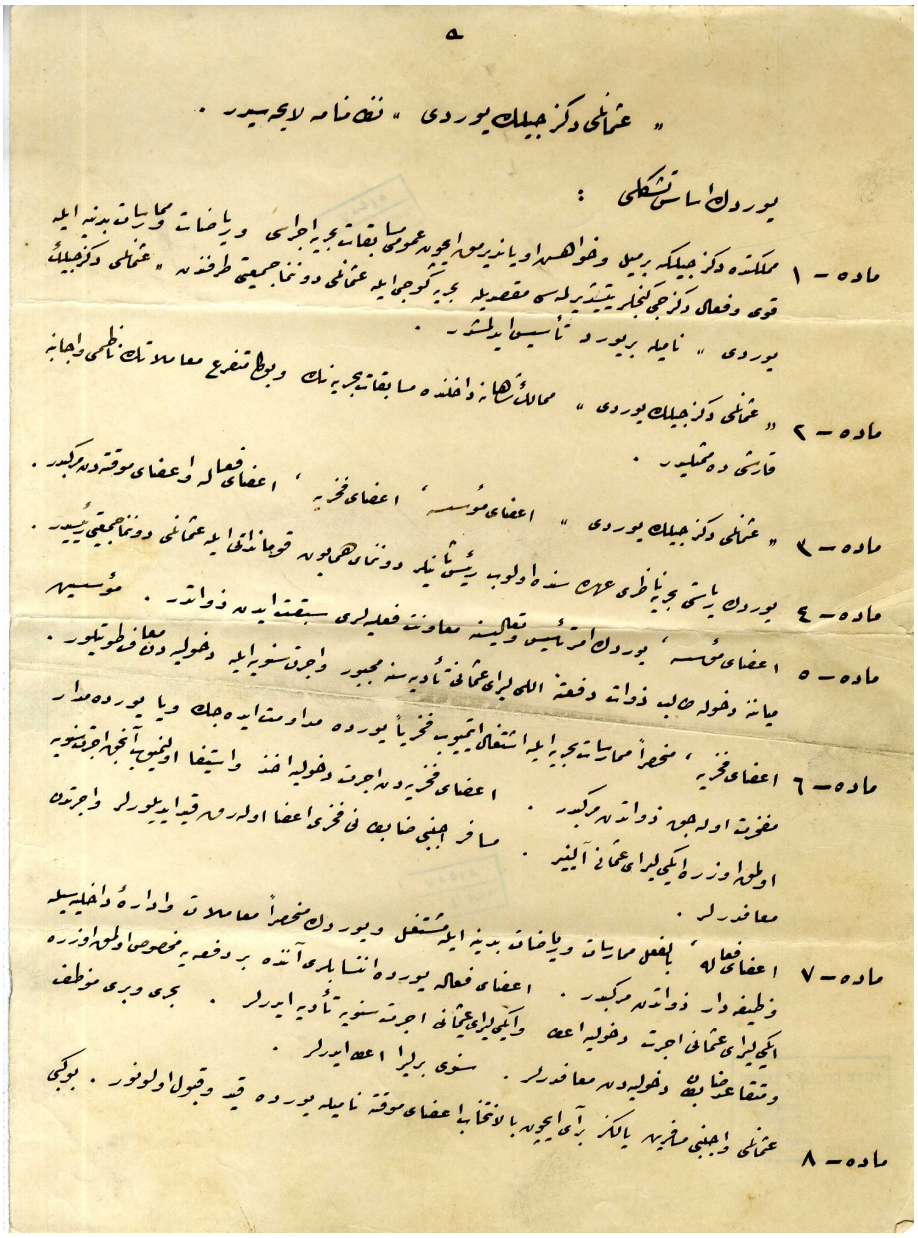
EK-1

"Donanma-yi Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti, Cibâyet Talimatnâmesi'dir"
Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi, K. 231, G. 4, B. 4001; K. 231, G. 4, B. 4-1001

EK-2

٥

« عثمانلی دکز جیلك یوردی » نظامنامه لایحه سیدر .

یوردك اساس تشکیلی :

ماده — ١ مملکتده دکز جیلکه بر میل وخواهش اویانه رق بوجه عمومی سابقات تجربه اجراسی ویاخاصه محاسبات بدنیه ایله قوی وفعال دکز جیلکجیلر یتیشدیرمك مقصدیله تجربه کوجه ایله عثمانلی دونمه جمعیتی طرفندن « عثمانلی دکز جیلك یوردی » نامیله بر یوردك تأسیس ایدلمشدر .

ماده — ٢ « عثمانلی دکز جیلك یوردی » ممالك خارجه واقعه سابقات تجربه یه مبنی تشریع معاملات نظمیه واجرا قاریسی وده تمثیلیدر .

ماده — ٣ « عثمانلی دکز جیلك یوردی » اعضای مؤسسه ، اعضای مخبره ، اعضای فعاله واعضای موقته دن مرکبدر .

ماده — ٤ یوردك باشی تجربه یاطی عمرنده اولوبه رئیسی یا نائبی دونمانك قومانداسی ایله عثمانلی دونمه جمعیتی رئیسیدر .

ماده — ٥ اعضای مؤسسه ، یوردك امر تأسیس وتمالیسنه معاونت فعلیه لری سبقتایدن ذواتدر . مؤسسیدن عبارت وفوقالعاده ذواتدن دفعتله الله لرای عثمانلی تأدیه سنه مجبور واجرتسز ایله وظیفه دن معافطوتیلور .

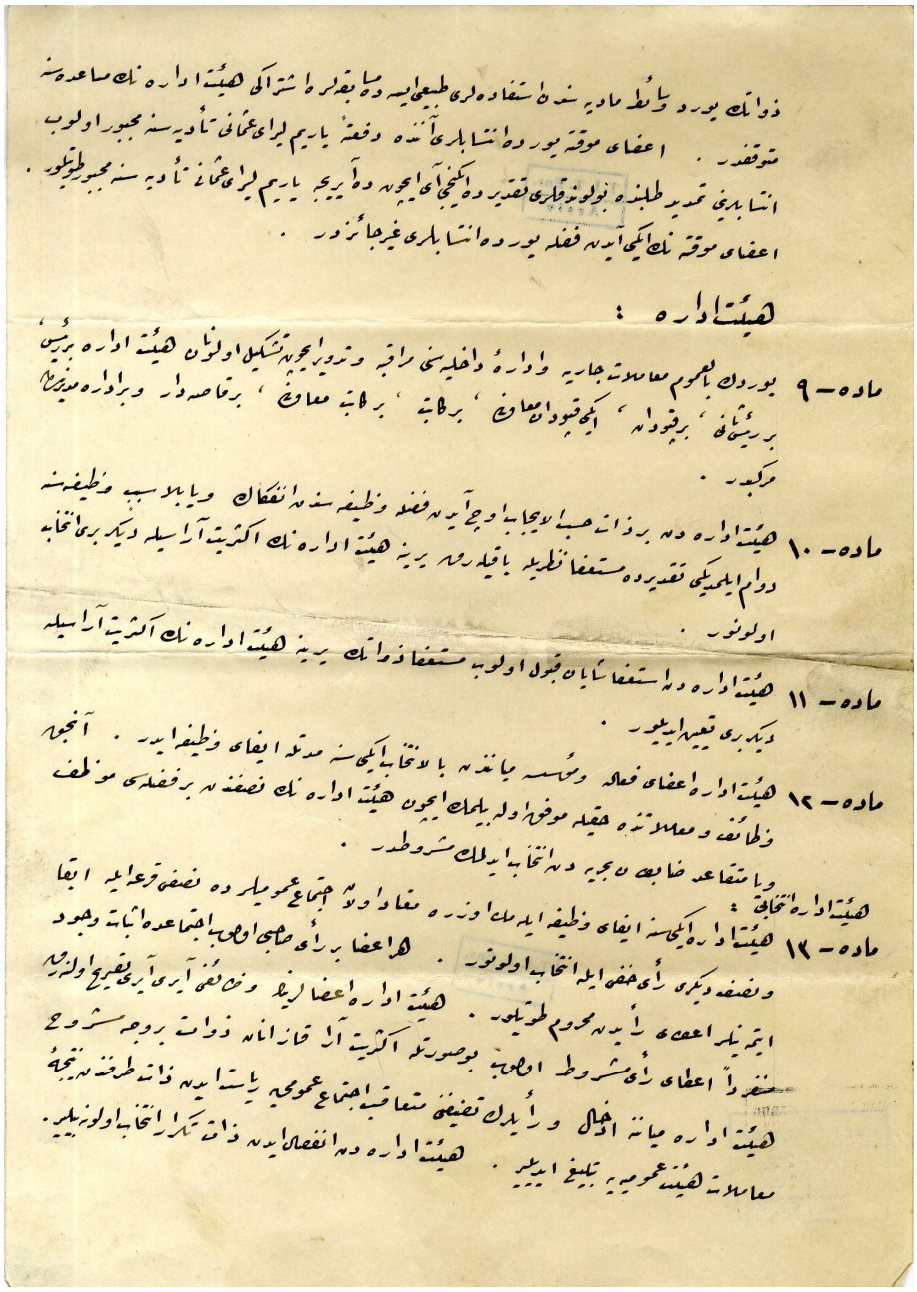
ماده — ٦ اعضای مخبره ، منحصراً مساعیه تجربه ایله اشتغال ایتمیوب مخبریا یوردده مداومتایده جك ویا یوردده مدار مغوبیت اولدیغی ذواتدن مرکبدر . اعضای مخبره دن اجرت وفولیه آلمق واستیفا اولنمیوب آنجق اجرتسز اولوب وزیره ایکی لرای عثمانی آلیر . سائر اجنبی ضابطان مخبر اعضا اولدقلرنده قیدایدیلورلر واجرتدن معافدرلر .

ماده — ٧ اعضای فعاله ، بالفعل مساعیات ویاخاصه بدنیه ایله مشغول ویوردك منحصراً معاملات واداره داخلیه سیله وظیفه دار ذواتدن مرکبدر . اعضای فعاله یوردده انشا بلدیه آتده بر دفعه یه مخصوصا اولوب وزیره ایکی لرای عثمانلی اجرت وفولیه اعضا وایکی لرای عثمانلی اجرتسز تأدیه ایدرلر . بحری وبری موظف وتقاعد ضابطان وفولیه دن معافدرلر . سنوی بر لرا اعضا ایدرلر .

ماده — ٨ عثمانلی واجنبی مخبرلر بالکز آی ایچنده بالانتخاب اعضای موقته نامیله یوردده قید وقبول اولونور . بونلر

"Osmanlı Denizcilik Yurdu Talimatname Layihası'dır"
TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-4001

EK-3

ذواتك يورد وبالطبع مادية سندن استفاده لرى طبيعى ايسه ده مساعدة بقدر اشتراكى هيئة اداره نك مساعده سنه
متوقفدر . اعضاى موقته يورده انتسابلرى آتيده وفقه يازيلم لراى عمانى تأديه سنه مجبور اولوب
انتسابدن تحديد طلبنده نولونوقدارى تقديرده ايكنجى آى ايچنده آيريجه يازيلم لراى عمانى تأديه سنه مجبور طوتيلور .
اعضاى موقته نك ايكى آيده فعله يورده انتسابلرى غير جائزدر .

هيئة اداره :

ماده — ٩ يوردك بالعموم معاملات جاريه واداره داخليه سنى مراقبه وتدويرايچون تشكيل اولونان هيئة اداره برئيس
برئيس ثانى ، برقيتودان معاون ، برمحاسب ، برمعاون ، برقاصه دار وبراداره مديرندن
مركبدر .

ماده — ١٠ هيئة اداره ده بر ذات هب لايحاباً وچوق آيده فعله وظيفه سنده انفكاك ويا بلا سبب وظيفه سنه
دوام ايلميكى تقديرده مستعفا نظيرلرى باقيلرجه يرينه هيئة اداره نك اكثريتة آراسيله ديكرى انتخابه
اولونور .

ماده — ١١ هيئة اداره ده استعفا سايان قبول اولوب مستعفا ذوات يرينه هيئة اداره نك اكثريتة آراسيله
ديكرى تعيين ايليور .

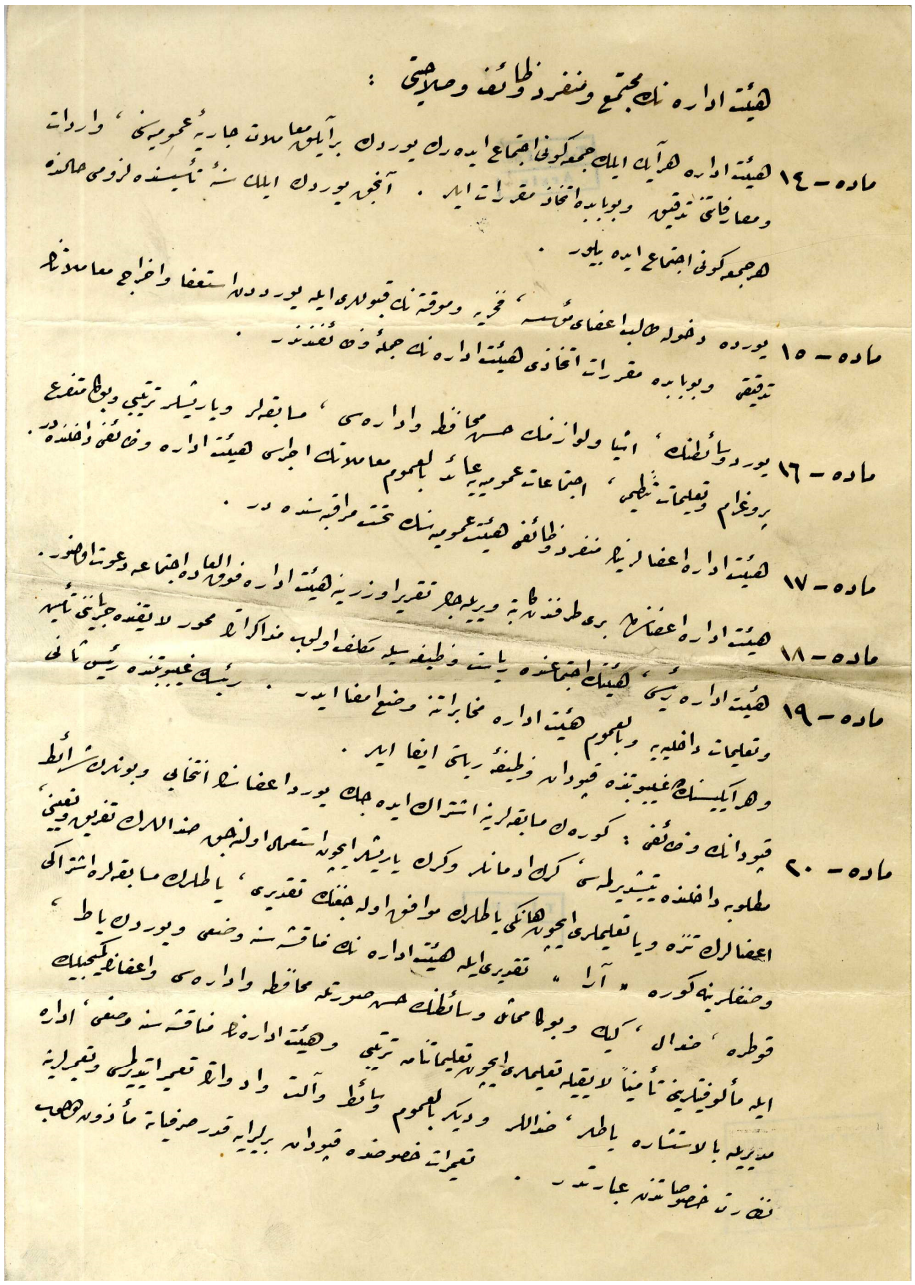
ماده — ١٢ هيئة اداره اعضاى فعاله وسسه ياننده بالانتخاب ايكى سنه مدتله ايفاى وظيفه ايدر . آنجق
وظائف ومعاملاتده حقيله موفق اولديلمك ايچون هيئة اداره نك نصفنده برفعه دى موظف
وباتقاعد ضابطان بحريه دن انتخاب ايدلك مشروطدر .

هيئة اداره انتخابى :

ماده — ١٣ هيئة اداره ايكى سنه ايفاى وظيفه ايدلك اوزره معاداتدن عمومياً اجتماع عموميده نصفى قرعه ايله ابقا
ونصفه ديكرى رأى مخفى ايله انتخاب اولونور . هر اعضا برأى صحيح اولمق اجتماعده اثبات وجود
ايتمه يانلر اعضاى رأيه محروم طوتيلور . هيئة اداره اعضا لرينك وفاتى وياخود استعفاسى
حقنده اعضاى رأى مشروطه اولمق بوصورتله اكثريتة آرا قبول ايدن ذوات بروجه مشروح
هيئة اداره حياتة ادخال ورأيدك تصفيه متعاقب اجتماع عموميده ياستايدن ذوات طرفندن نتيجه
معاملاتى هيئة عموميه يه تبليغ ايدلير . هيئة اداره ده انفصال ايدن ذوات تكرار انتخاب اولونه بلير .

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-5001

EK-4

هیئت اداره نك مجتمع ومنفرد وظائف وصلاحیتی :

ماده – ١٤ هیئت اداره هرآیلك جمعه گونی اجتماع ایده رك یوردن بر آیلك معاشدن جاری عمومیه‌ی ، وارداتی ومصارفاتی تدقیق وبو بابده اتخاذ مقرراتی ایلر . آنجق یوردك ایلك سنه‌ئ تأسیسنده لزومی حالنده هر جمعه گونی اجتماع ایده بیلور .

ماده – ١٥ یورده وفقدان حالنده اعضای مؤسسه ، تحریر وموقتاً قبولدری ایله یوردده استعفا واخراج معاشدنلك تدقیق وبو بابده مقرراتی اتخاذی هیئت اداره نك جملهٔ وظیفه‌لندندر .

ماده – ١٦ یوردك وبائطك ، اثیا ولوازمنك حسن محافظه واداره‌سی ، سابقه‌لر ویاریشلر ترتیبی وبوك تنظیم پروگرام وتعلیماتنامه‌لری ، اجتماعات عمومیه‌یه عائد بالعموم معاشدنلك اجراسی هیئت اداره وظائفندندر .

ماده – ١٧ هیئت اداره اعضالرینك منفرد وظائفی هیئت عمومیه‌نك تحت مراقبه‌سنده در .

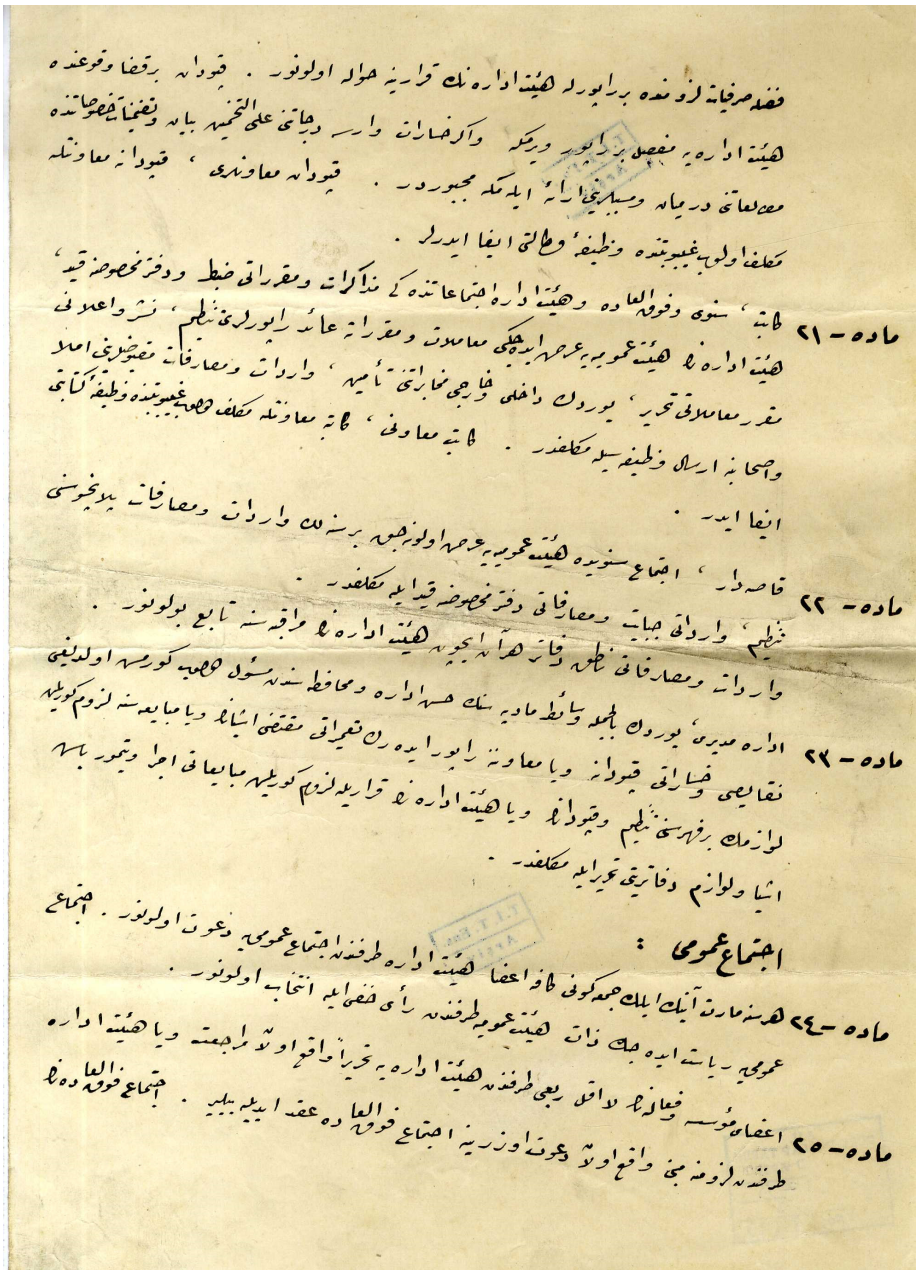
ماده – ١٨ هیئت اداره اعضالرینك بر طرف ندبه یاخود تعیین وتقریر اوزره هیئت اداره‌نك فوق العاده اجتماعه دعوت اولنمه‌لری ، هیئت اجتماعه یاخود وظیفه‌سیله تکلیف اولنه‌جق مذاکراتك محور لایقیله جریانی تأمین وتنظیم ایچون رئیس تابك تعیین وهر ایکیسنك غیبوبتنده قیودانك وظیفه‌لری ایفا ایدر .

ماده – ١٩ هیئت اداره‌نك ، هیئت اجتماعه یاخود هیئت اداره مخابراتنه وضع امضا ایده‌جك یوردك اعضالرینك انتخاب وبوندن مترتب تعلیمات وظیفه‌لری بالعموم

ماده – ٢٠ قیودانك وظائفی : کوردن سابقه‌لرینه انتزال ایده‌جك یوردك استعمال اولنه‌جق ضمن الدك تقدیر وتعیین مطلوبه وافلنده تبدیرلرینی کرك دمانلر وکرك یاریشلرده ایچوندهاکی یاطلرك موافق اولدقلری تقدیره ، یاطلرك سابقه‌لره اشتراکی اعضالرك تزه ویا تعلیملری ایچوندهاکی یاطلرك موافق اولدقلری تقدیره ، یاطلرك ضمن الدك تقدیر وتعیینی وضعلرینه کوره « آرا » تقدیرعایله هیئت اداره نك مناقشه سنه وضعی ویوردن یاط قوطه ، ضمن الدك ، کیك وبوی محافظه وسائطك حسن صورتده محافظه واداره‌سی واعضالرینك ایله مألوفیتلری تأمیناً لایقیله تعلیملری ایچون تعلیماتنامه ترتیبی وهیئت اداره‌نك مناقشه سنه وضعی ، اداره مدیریله بالاستشاره یاطلر ، ضمن الدك ویدك بالعموم وبائط وآلت واداواتك تعمیراتدیلمسی وتعمیراتنه تعلق خصوصاتدن عائد تعمیرات فصوصنده قیودانه برابر قدر صرفیاتی مأذونه مهب

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-6001

EK-5

فقد صرفیاتہ لزومندہ برایورلہ ھیئت اداره نك قراریہ حواله اولونور . قیودایہ برقضا وقوعنده
ھیئت اداره یہ مفصل برایور ویرمکله واکر خصارات وارسہ دیاتی علی التخمیہ بایه ونقدیاتی تحصیلاتنده
محصلاتی دریاہ وسیلہ یخ ارائہ ایلمکه مجبوردر . قیودایہ معاونہ ، قیودایہ معاونلہ
تکلیف اولونہ غیبوبتنده وظیفہ وظائفی ایفا ایدرلر .

ماده - ۲۱ ثابته ، سنوی وفوق العاده وھیئت اداره اجتماعاتنده کی مذاکرات ومقرراتی ضبط ودفتر مخصوصہ قید ،
ھیئت اداره نك ھیئت عمومیہ یہ عرضحالرینه کی معاملات ومقرراتہ عائد رایورلری تنظیم ، نشر واعلانی
مقرر معاملاتی تحریر ، یوردون داخلی وخارجی مخابراتی تأمین ، واردات ومصارفاتہ متعلق قیودی امللا
وصحابہ ارسال وظیفہ سیله مکلفدر . ثابته معاونلہ تکلیف اولنه غیبوبتنده وظیفہ کتابتی
ایفا ایدر .

ماده - ۲۲ قاصه دار ، اجتماع سنویده ھیئت عمومیہ یہ عرضحال اولونه جق برسنه لك واردات ومصارفاتہ یدایخوسنی
تنظیم ، واردات جباتہ ومصارفاتی دفتر مخصوصہ قیدایله مکلفدر .

ماده - ۲۳ واردات ومصارفاتی ظبط وقاره حسابه ایجون ھیئت اداره نك مراقبه سنه تابع بولونور .
اداره مدیری ، یوردون بالجمله وسائط مادیه سنك صه اداره ومحافظه سندن مسئول اولدیغی کورمه اولدیغی
نقایصی وخسارائی قیودانه ویا معاونه رایورایدیرن تعهداتی مقتضی اثبات ویا مایه سنه لزوم کوریلمه
لوازمات برفهرستی تنظیم وقیودانه ویا ھیئت اداره نك قراریله لزوم کوریلمه مبایعاتی اجرا وتمور باشه
اشیا ولوازم دفاتری تحریرایله مکلفدر .

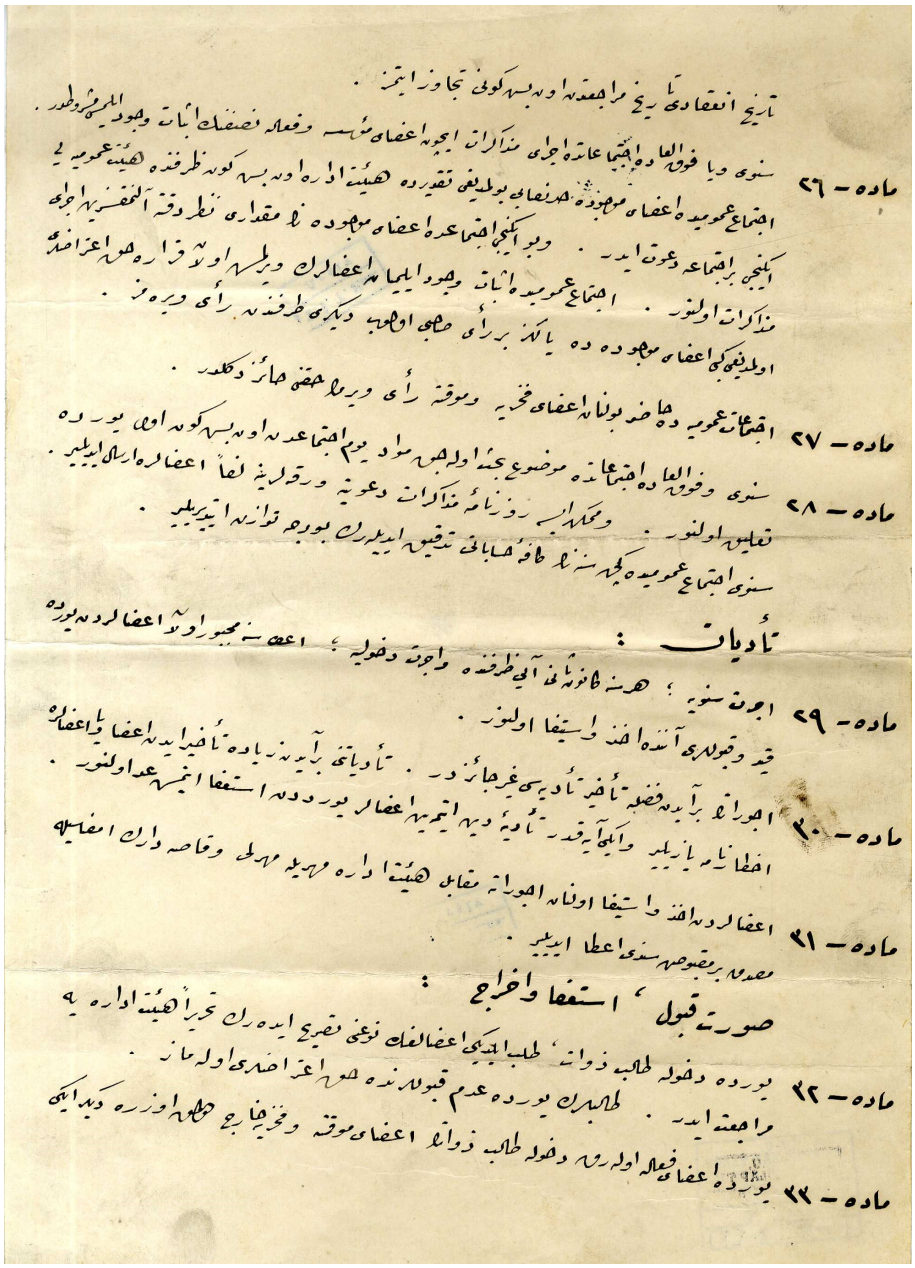
اجتماع عمومی :

ماده - ۲۴ هرسنه مارتة آیك ایلك جمعه کونی تافه اعضا ھیئت اداره طرفندن اجتماع عمومیه دعوت اولونور . اجتماع
عمومیه ریاستایده جك ذات ھیئت عمومیه طرفندن رأی قضایله انتخاب اولونور .

ماده - ۲۵ اعضای مؤسسه فعالنه دائره ربعی طرفندن ھیئت اداره یه تحریراً واقع اولنه دعوتنه راجعتله ویا ھیئت اداره
طرفندن لزومنه مبنی واقع اولنه دعوت اوزرینه اجتماع فوق العاده عقد ایدیلیر . اجتماع فوق العاده نك

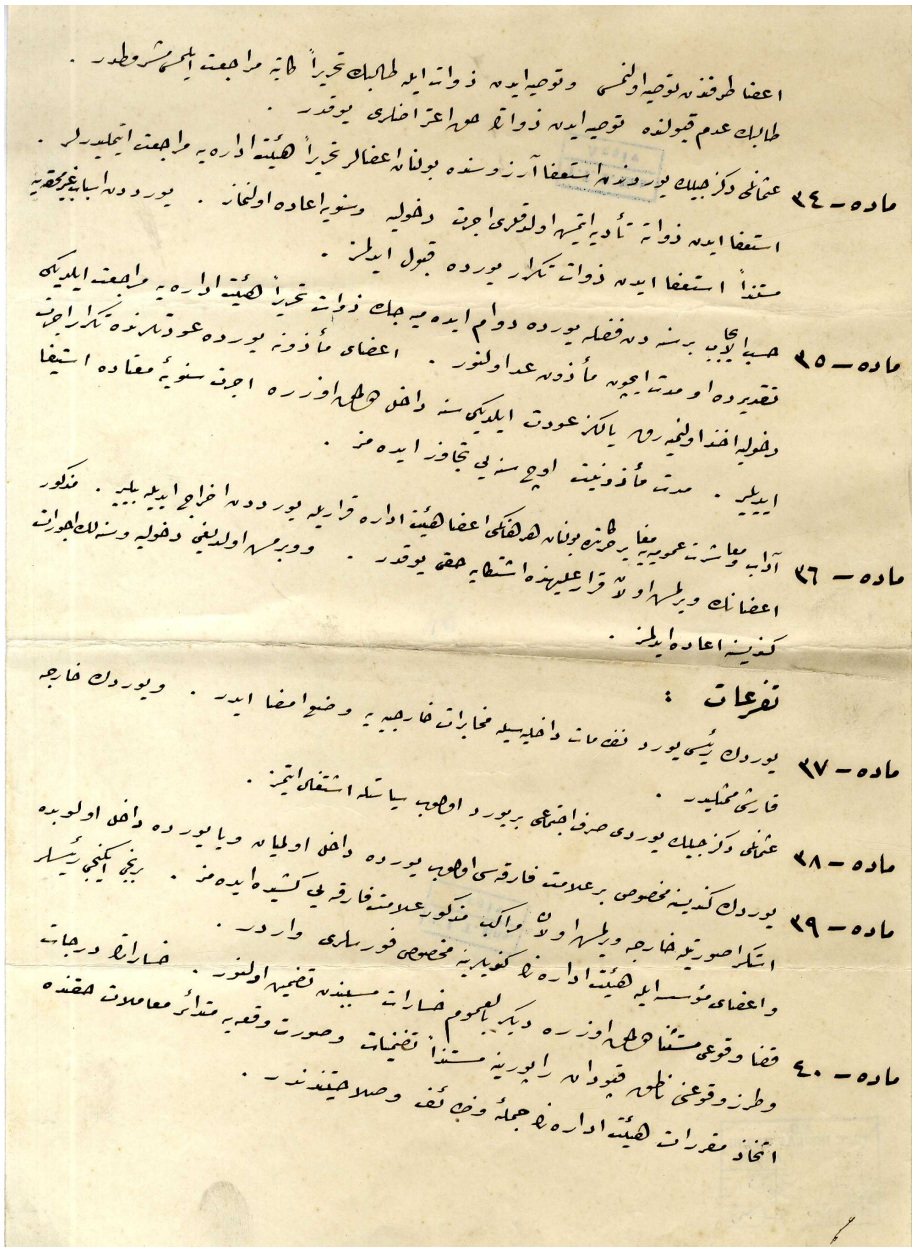
TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-7001

EK-6

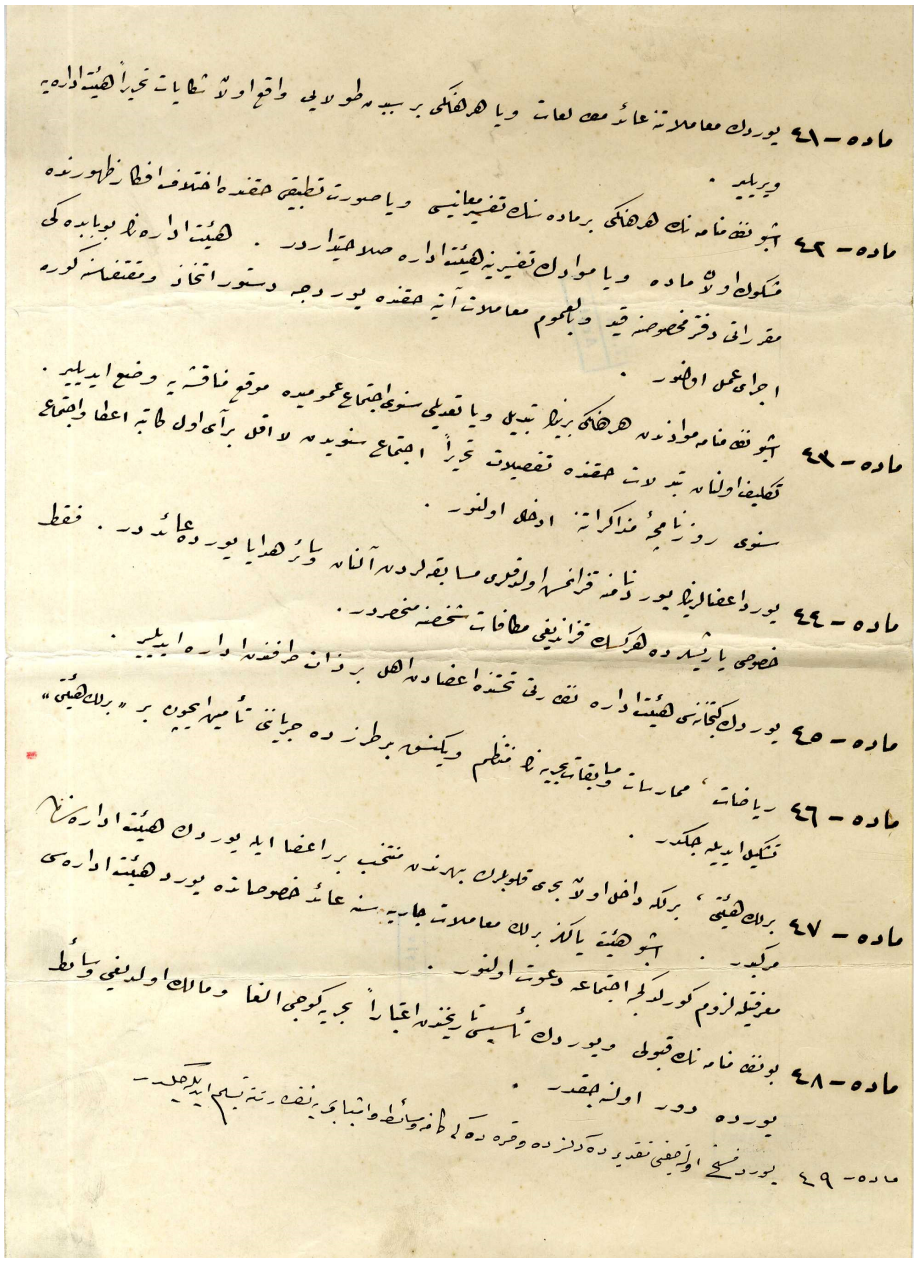
TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-8001

EK-7

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-9001

EK-8

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-10001